

הישיבה המאטים-וארבעים-ושלוש של הכנסת הראשונה

יום שלישי, י"ט אדר ב תשי"א (27 מארס 1951)

ירושלים. בנין הכנסת. שעה 16.12

א. סדר הדין בחוקי הבחירות לכנסת השנייה

סדר הבחירות בצבא בידי ועדת הבחירות המרכזית, אלא רצינו להגדירם בחוק. דעתי ודעת רוב הוועדה היא שה' דבר הזה שייך לחוקת הבחירות. כן גם סדרי הבחירות בשטחי הממשל הצבאי, בשטחים המוחזקים, שייכים לדעתנו לחוק.

יוסף לם (מפא"י):

הפקעת שיערים וענייני הגירה גם הם שייכים לחוק?

נחום גיר-רפאלקס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
דומה שחבר הכנסת לם אינו מסתפק בכך שהוא נוהג לפעמים להפריע בישיבות ועדת החוקה, והוא רוצה להפריע לי גם פה. אולם אם כבר הוזכר ענין הגירה, הרי רצוני להסביר שהכנסנו בחוק סעיף אחד שהדיון בו בוועדה נמשך לא יותר ממחצית השעה, והוא: שהממשלה צריכה להבטיח לכל הרשימות נייר להדפסת הפתקים ויתר החומר הנחוץ לבחירות; כי ידוע שאין אנו רוצים להודק לשוק השחור, באמרי "אנו", אני מתכוון לכל הרשימות המופיעות בבחירות, שכן אין ברצוננו לקנות חומר לבחירות בשוק השחור. משום כך אנו רוצים שהנייר יובטח על-ידי הממשלה. אתם יכולים לקבוע אם הדבר נוגע לבחירות או לא. לא דיברנו על נייר בשביל שקיקי סוכר, אלא בשביל הבחירות. אפשר לטעון כלפינו שאנו עובדים לאט, אבל אי-אפשר למנוע זאת כאשר בכל סעיף נרשמים לרשות-הדיבור חמישה-עשר איש, ואף אם אנחנו מגבילים את זמנם, וכאן אני מוכרח לציין שכל הסיעות שוות בנידון זה; חברי מפא"י, הנחפזים כל-כך, מבקשים את רשות-הדיבור בדיוק כמו יתר החברים; והואיל ולמפא"י יש שמונה חברים בוועדה, הם מדברים פי שניים מכפי שמדברים חברי מפ"ם.

שרת-העבודה ג. מאירסון:

אתה מדבר כיושבראש ועדת החוקה?

נחום גיר-רפאלקס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני מדבר כיושבראש ועדת החוקה שהוא חבר מפ"ם. זה ידוע לכל.
אם חברי מפא"י אומרים שהם ממהרים, הרי יכול לכל הפחות לעזור לנו בזה שהיו מקצרים בדבריהם, ואז היינו כולנו משתדלים לקצר.

קיימנו כבר 17 ישיבות, ואני מוכרח לומר את האמת: חברי הוועדה אינם רוצים לשבת שש פעמים בשבוע.

אני משתולל, אבל אני איני אלא יושבראש, ואיני יכול להכריח את החברים לשבת בישיבות בשעה שאינם רוצים. קורה לעתים שחברי מפלגת-הפעלי-ארץ-ישראל מצ' בעים נגד קיום ישיבה נוספת. איני יכול להאשים בענין זה אף סיעה אחת — כל הסיעות אשמות בכך במידה שווה.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה המאטים-וארבעים-ושלוש של הכנסת הראשונה.

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת רוקח, לשאלה.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. ברשותי האדיבה של היושבראש, אני מרשה לעצמי להציג לכנסת את השאלה הבאה.

בחודש יוני 1950, נתקבלה כאן החלטה, שלפיה הוטל על ועדת החוקה, חוק ומשפט להגיש לכנסת תוך שלושה שבועות הצעת חוק בחירות. הצעה זו הובאה על-ידי חברי-הכנסת ארגוב, והיתה דומה להצעה שהבאתי אני ב-20 בפברואר כהצעה לסדר-היום ביחס לקביעת יום הבחירות ל-5 ביוני. חברי-הכנסת ארגוב הציע לק' בוע את יום הבחירות ל-19 ביוני. על-כיוצא — המרחק לא היה רב. היום אנו עומדים ב-27 במארס. מדי שבוע בשבוע אנו קוראים בעתונות כי בשבוע הבא תביא ועדת החוקה, חוק ומשפט הצעה לחוקת הבחירות. אני מדבר כחבר-כנסת, ואני חושב שזוהי שאלת כבוד לכל חברי-הכנסת. אני שואל את הכנסת: הייתכן שמדי שבוע בשבוע יודיעו שבשבוע הבא תוגש הצעת החוק, וההצעה לא תובא? במידה שידוע לי ממה שהיה היום בישיבת ועדת החוקה, לא תוגש הצעת החוק גם בשבוע הבא. מאחר שאיני מתאר לעצמי שנפסיק את פגרת הסטח, ואם נחכה עד שתוגש הצעת החוק, הרי נוכל לדון בה צעה באמצע חודש מאי. דבר זה לא ייתכן. כחבר-הכנסת, בלי כל קשר עם סיעות ומפלגות, אני פונה בשאלה לכל חברי-הכנסת: הייתכן?

אני מציע שלא יאוחר מראשית השבוע הבא תדון הכנסת בחוקת הבחירות לכנסת השנייה.

נחום גיר-רפאלקס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
אני רוצה להזכיר לחברי-הכנסת שכאשר הובאה חוקת הבחירות על-ידי ועדת החוקה לפני שלושה-ארבעה חדשים לקריאה ראשונה, החליטה הכנסת שהבאת החוק הזה היא בלתי-חוקית, והחזירה לנו את החוק. אני מצ' טער על כך, כי לולא הוחזרה או חוקת הבחירות לוועדה, היינו מביאים היום את חוקת הבחירות לקריאה שניה. אבל הואיל והכנסת החליטה מה שהחליטה, מוכרחים אנו להביא עכשיו את חוקת הבחירות לקריאה ראשונה.

רצון הוועדה היה להכין חוק בחירות בצורה כזו שתבטיח ככל האפשר שהבחירות יהיו בסדר גמור. אנו הכנסנו בחוק זה דברים רבים שלדעת חברי-הכנסת ברי דב-האי אין להם שייכות לחוק, ולפי דעת ועדת החוקה — וכן לפי דעתי אני — ודאי שהם שייכים לחוק. אביא דוגמה, כדי שתחברי-הכנסת יוכלו לדון בעצמם אם זה שייך לחוק או לא. כך, למשל, לא רצינו להשאיר את

ההרשמה ואת תעודות הזהות, ולהבטיח עלייך כך את מתן זכות הבחירה לכל הזכאים לכך. יכולים להיות שני סעיפים עיקריים — יום הרישום ויום הבחירות — ואין זה מונע אותנו מלקיים אחר-כך ויכוח כולל בענין זה. אני מוכן להתחייב בשם חברי שאחד מאתנו ידבר בשם כל שמנות חברי ועדת החוקה, ובכל זאת ימשיך הדיון עוד חדשים.

אני מציע שנקבע עתה שני סעיפים — את תאריך הבחירות ואת היום הקובע — ונטיל על משרד הפנים להוציא מיד תעודות-זהות בשביל 250,000 בוחרים שטרם קיבלו אותן.

אהרן ציולינג (מפ"ם):

זה נתון בידי הממשלה.

מאיר ארגוב (מפא"י):

זה תלוי בחוקת הבחירות; ומשרד הפנים טוען שהוא ינהג לפי חוקת הבחירות. אפשר להצביע על סעיף אחד או שניים, ועלייך כך לפתור את השאלה.

אני מציע לדון מיד בתאריך הבחירות, ואת חוקת הבחירות אפשר להביא לכנסת לקריאה ראשונה גם בעוד חודש, אם הוועדה עוד לא סיימה את עבודתה.

יוסף בורג (החזית הדתית המאוחדת):

אין בדעתי לעלות בדברי הקצרים לפסגות הפאטוס שחבר-הכנסת ארגוב עלה אליהן עכשיו. ישנה עובדה יסודית אחת והיא: שהכנסת איננה נכנסת לדיונים אגב דיבור על שאלה שלא היתה בסדר-היום.

מאיר ארגוב (מפא"י):

זוהי התחמקות.

יוסף בורג (החזית הדתית המאוחדת):

אם ארצה להתחמק — אעשה זאת; אם ארצה לומר את האמת — אומר את האמת ללא מניעה; ועכשיו ברצוני לומר את האמת. האמת היא, שאין אפשרות אחת לשמור על כבוד הבית ולשמור על המוסד הזה שנקרא "כנסת", מאשר לנהוג לפי הפרוצדורה המקובלת אצלנו. אם משנים את הפרוצדורה לפי רצון רגעי; אם עושים מה שעולה על הדעת או מה שמועיל אותו רגע — נעמוד על סף קונסטיטוציה שבטוחני כי גם חבר-הכנסת ארגוב, כדמוקראט, אינו רוצה בה.

כחבר-הכנסת וכחבר הנשיאות של הכנסת אני אומר: אם חבר-הכנסת רוקח שאל שאלה ויושב-ראש הכנסת נתן לו רשות לשאול — הרי זה בסדר. אולם אי-אפשר לדון ברגע זה על הצעה שאינה קיימת. אם שר-האוצר אומר שהממשלה תביא הצעת חוק — הרי זוהי זכותה; היא תביא הצעת חוק. הכנסת תזון עליה בקריאה ראשונה, ההצעה תועבר לוועדת החוקה, ואז יהיה המצב כפי שהוא היום, היינו, שוועדת החוקה דנה, והיא דנה בענין לגופו. קביעת יום הבחירות גרידא היא קביעה ריקה, אם אין מבטיחים קודם את פרטי הביצוע. איני מוכן להצביע על יום הבחירות בשעה שאיני בטוח כי הפרטים של חוק המעבר כבר מוכנים. כמו שאיני רוצה להצביע על התאריך בלי שיהיה קיים חוק המעבר, כך גם איני יכול לקבוע את יום הבחירות בלי שאדע את לוח הזמנים המדויק בנוגע לקביעת התאריכים, העקרונות והתביעות השונות, שוועדת החוקה, חוק ומשפט תקבע אותו.

סבורני שאם הכנסת תחייב את ועדת החוקה להביא את החוק לקריאה ראשונה לכל המאוחר בשבוע האחרון שלפני הפגרה — אוכל לחייב את חברי הוועדה להשתתף בישיבות, כדי לקיים את החלטת הכנסת.

שר-האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה. אני מציע להעמיד על סדריומה של הכנסת ביום ב', את קביעת יום הבחירות. אם ועדת החוקה לא תביא הצעה כזו עד יום ב', תגיש הממשלה הצעה בדבר יום הבחירות; וועדת החוקה תצטרך לתאם את עבודתה כך, שאפשר יהיה לקיים את הבחירות ביום הנקוב. אנו מודאגים מאד מכל הדחיות הללו.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מבין שרבים מן היושבים כאן רוצים להעיר הערות אישיות ולא אישיות, אבל איני רוצה שנמלא עלייך כך את רצוני של חבר-הכנסת רוקח וניכנס לדיון מיידי בענין זה.

חושבני שעלינו לסכם עתה, שבשבוע הבא תגיש לנו ועדת החוקה הצעה בדבר יום הבחירות, או שנקיים דיון בענין זה לפי הצעת הממשלה. לא ניכנס עתה לדיון וחקירה מי אשם ביריון או האטת קצב הדיון.

מאיר ארגוב (מפא"י):

אני מציע לקיים מיד דיון על מועד הבחירות; ואם ירשה לי היושב-ראש אני מוכן לגמק את הצעת.

היו"ר י. שפרינצק:

אם הצעה זו תתקבל — יידחה סעיף אחר העומד על סדר-היום. לפני שנצביע על הצעתו של חבר-הכנסת ארגוב, אני מוכן לתת רשות-הדיבור לשני נואמים — אחד שיגן על ההצעה ואחד שידבר נגדה.

חנן רובין (מפ"ם):

אני מציע הצעה אחרת.

לא מקובל, והדבר מנוגד לתקנון, שתוך ישיבות הכנסת מופיעות לפתע פתאום הצעות חדשות לסדר-היום. אני מציע איפוא להפסיק את ישיבת הכנסת לחצי שעה כדי לאפשר לוועדת-הכנסת להתכנס מיד ולהחליט על הסדר.

היו"ר י. שפרינצק:

חושבני שאין צורך בדבר.

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ארגוב, שיגן על הצעתו, ולאחריי לחבר-הכנסת בורג, שידבר נגדה.

מאיר ארגוב (מפא"י):

הכנסת התחייבה התחייבות מוסרית בפני האומה ללכת לבחירות. קביעת יום הבחירות אינה תלויה בחוק, אם כי יכולים להיות בחוק 200 סעיפים, שיכולים להבטיח את ביצוע הבחירות בכל מיני פרטים. אף כי נסיון הבחירות לכנסת הראשונה, שנערכו לפי חוקת הבחירות הקודמת, לימדנו שהבחירות הוצאו לפועל בלי רבב, בלי כתם, בלי שמישהו יאמר שהיו בחירות לא טהורות בישראל, הרי רשאים חברי-הכנסת לחשוב שעוד יש צורך בתיקונים רבים. זוהי זכותם. יכולה הכנסת לקבוע שניים-שלושה סעיפים הקשורים עם ההכנות לבחירות אלו, ולא למנוע את ההכנות הדרושות. קביעת יום הבחירות תחייב את משרד-הפנים לסדר מיד את

— סדר הדיון בחוקי הבחירות לכנסת השניה (בורג, שפרינצק, בריהודה, בן־אליעזר, וילנר, בגין);
— הצעות לסדר־היום (שפרינצק, למ) —

מכל מקום — אסביר זאת ביום ב', כאשר תעמוד השאלה לדיון.

לכן אני תובע שבדיון ביום ב' נדון בשני הדברים יחד: ביום הבחירות ובחוק המעבר לכנסת השניה; על מנת שלא תיעמד המדינה במצב של חוסר כל שלטון חוקי, אף לא שלטון מעבר.

מבחינה חוקית, לא תוכלו ללכת בדרך אחרת בענין זה.

היו"ר י. שפרינצק:

קבעתי שביום ב' יתקיים הדיון על יום הבחירות. אם בשעת הדיון יתברר שיש להוסיף עוד שאלות — יוסיפו.

נמשיך בסדר־היום.

ישראל בריהודה (מפ"ם):

אני מודיע שאערער לפני ועדת־הפירושים על התנהגות היושב־ראש.

היו"ר י. שפרינצק:

אני יכול למנוע את ערעורך — זכותו של כל חבר הכנסת לפנות אל ועדת־הפירושים; אך לדעתי הערעור מיותר.

אריה בן־אליעזר (תנועת החרות):

בישיבת הכנסת אמש דן הבית בשאלת הפיצויים מגרמניה ושחרור הפושעים הנאציים. רצוני לדעת מדוע אין ממשיכים בדיון זה?

היו"ר י. שפרינצק:

חברי־הכנסת וילנר כבר הפנה אלי שאלה זו ואענה עליה מיד.

הודעתי בוועדת־הכנסת שהמשך וגמר הדיון בענין זה לא יוכלו להתקיים היום. דיון זה נדחה לפי בקשת שרי החוץ, שזמנו מוגבל, ושכלי תשובתו אין הדיון יכול להסתיים. שרי־החוץ לא יוכל להשיב אם לא ישמע את כל הדיון, ומשום כך ביקש לקיים את המשך הדיון הנה ביום ב'.

אין מקום לזיכוח בענין זה.

מאיר וילנר (מק"י):

יש לי הצעה בענין זה: שהדיון יימשך היום ותשרי בת שרי־החוץ תינתן ביום ב'. (קריאות: איך יענה?)

מנחם בגין (תנועת החרות):

יקרא בפרוטוקול.

היו"ר י. שפרינצק:

הסבירתי את הענין בוועדת־הכנסת. הדיון יתקיים ביום ב'.

לכן אני אומר: ועדת החוקה, חוק ומשפט עובדת במלוא המרץ, ויושב־ראש אותה ועדה עושה כמיטב יכולתו כדי להמריץ ולהחיש את הדיון, וגם החברים משתפים בעבודה זו במלוא המרץ, מתוך רצון לברר את אותם הדברים שלפי דעתם הם טעונים בירור.

אני רוצה לומר — ובזה גם אסיים — שהשאלה שנשאלה כאן בנוגע למצב הדיונים בוועדת־החוקה, חוק ומשפט נענתה עליידי יושב־ראש ועדת החוקה. אם יש בבית חברים, שהשובתו של יושב־ראש ועדת החוקה אינה מספקת אותם — הרי פתוחות לפניהם דרכים קוני סטיטוציוניות יפות ומקובלות, כגון: הצעה לסדר־היום וכדומה. אם הממשלה סבורה שהדיון יכול להיות מהיר יותר, או אם היא סבורה שקביעת תאריך הבחירות אינה תלויה בכל מערכת החוקים של חוקת הבחירות, הרשות בידיה — ואולי זוהי גם חובתה, לפי השקפתה — להביא לפני הבית הצעה. אין אפשרות להיכנס לדיון על הצעות שלא היו ולא נבראו לפני דקות מספר. אני פונה גם אל יושב־ראש הכנסת, שלא ירשה עכשיו שינוי יסודי אדוק בדרך המקובלת של דיונינו. אם חברי־הכנסת ארגוב רוצה להביא לכאן הצעה שלא היתה מודפסת ולא היתה מונחת לפני הבית במשך 48 שעות, אני פונה אל יושב־ראש הכנסת שיביא את השאלה הקונסטטוציונית הזאת לפני ועדת־הכנסת, והיא תחליט.

היו"ר י. שפרינצק:

אני מודיע שסעיף זה יובא לדיון ביום ב' הבא. נמשיך בסדר־היום.

ישראל בריהודה (מפ"ם):

אני מציע תוספת, ואני מבקש מאת יושב־ראש הכנסת שיתן לי, כפי שנתן למר ארגוב, את רשות־הדיבור, על מנת שאוכל להסביר מהי הענין שאותו אנו מציעים לדיון ביום ב'.

היו"ר י. שפרינצק:

אני נותן את רשות־הדיבור לחברי־הכנסת בריהודה, למשך שלוש דקות.

ישראל בריהודה (מפ"ם):

כבר לפני זמן תבעתי בשם סיעתי שההצעה בדבר יום הבחירות תובא לדיון בכנסת. מובן שיש לדון ולחליט יחד בשני חוקים — על יום הבחירות וחוק המעבר לכנסת השניה; שאם לא כן, הרי ביום שנחליט על יום הבחירות וטרם יהיה לנו חוק מעבר לכנסת השניה, לא תהיה לנו יותר אפילו ממשלה בדימוס, כי לא יהיה קיים במדינה שום יסוד חוקי לשום שלטון — דבר שאין איש מכאן מעוניין בו. (קריאות: מדוע?) אם תינתן לי רשות־הדיבור ליותר משלוש דקות, אסביר בפרוטרוט.

ב. הצעות לסדר־היום

1. תיקון לפקודת הגבלת שכר־דירה (דירות); תיקון לפקודת הגבלת שכר־דירה (בתי־עסק).

היו"ר י. שפרינצק:

נעבור להצעות לסדר־היום. רשות־הדיבור לחבר הכנסת למ.

יוסף למ (מפא"י):

כנסת נכבדה, הצעתי להעמיד על סדר־היום שני תי

קונים, האחד לפקודת הגבלת שכר־דירה (דירות), תשי"א — 1951, והשני לפקודת הגבלת שכר־דירה (בתי־עסק), תשי"א — 1951.

התיקון הראשון בא לשנות כמה סעיפים בפקודה הדנה בהגבלת שכר־דירה (דירות). אם שהיה שותף בבער

עם חוקי הדירות. אולם בינתיים נחברר לי שאם כי ועדה זו עובדת קשה, בכל זאת לא חוכל למסור לכנסת הרא" שונה שום הצעה. כי עבודתה לא תסתיים לפני תום חר" שים רבים. לפי דעתי, אין אנו רשאים לגרום נזק רב למש" פחות של סוחרים ובעלי-מלאכה, ואין לעכב תיקון זה רק מפני שלא נגמר הטיפול בכל התיקונים. התיקונים האחרים קשורים בשאלת שכר-הדירה, ואני חושב שטוב יהיה אם הכנסת תעמיד לעת-עתה על סדר יומה את החר" קים שהצעת, שאינם קשורים במישורין בשכר-הדירה, ואז תוכל ועדת החוקה, חוק ומשפט, לעבד את החוק בשיתוף פעולה עם חברי הוועדה שמונתה עליי שרה-משפטים, לכשיועבר אליה חוק זה.

משום כך אני מבקש גם את שרה-משפטים להסכים לכך שחוקים אלה יידונו כאן. הדיון בהם לא ייגרר לפני פגרת הפסח, ובינתיים תוכל הוועדה שהוקמה עליי משרד-המשפטים להציע את הצעותיה ועליי כך לכון את עבודתה של ועדת החוקה, חוק ומשפט.

שרה-משפטים פ. רוון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני מתנגד להכ" נסת ההצעות של חבר-הכנסת לם לסדרהיום, כלומר לכך שהצעות אלו יובאו לקריאה ראשונה בכנסת. אבל בהס" כימי להכנסת ההצעות לסדרהיום אינני רוצה ואינני יכול לקבוע מראש מה תהיה עמדת לגבי התיקונים המוצעים בקריאה הראשונה, וכל שכן לא מה תהיה עמדת הממשלה לגבי התיקונים האלה. אמנם יכולתי לקבוע היום את עמ" דתי אני, אבל חבר-הכנסת לם כבר הזכיר שנתמנתה ועדה מיעצת שבראשה עומד מר שמואל רפופורט, ומשחתפים בה נציגי דיירים ובעלי-בתים ומומחים שנתמנו עליי. ועדה זו יגישה לעבודה במרץ, ואני מרגיש שהמצב לגבי הוועדה לא יהיה נעים אם אחזה את דעתי היום. אינני רוצה לקבוע עמדה לגבי תוכן ההצעות בלי התייעצות עם ועדה זו.

אם אמנם תקיים הצעתו של חבר-הכנסת לם, שה" קריאה הראשונה תהיה אחרי פגרת הפסח, תהיה שהות להתייעץ עם הוועדה, ואני מצדי מסכים איפוא להכנסת ההצעות לסדרהיום.

היו"ר י. שפרינצק:

אם אין הצעות אחרות, אני מעמיד להצבעה את הצעת חבר-הכנסת לם להעמיד סעיפים אלה על סדר-יומיה של הכנסת.

הצבעה

ההצעה לסדרהיום של חבר-הכנסת י. לם
נתקבלה.

2. המצב הכלכלי והכספי

לות על בית ששימש לו מקום מגורים ולאחר מכן סקעה בעלותו עקב חלוקת הנכס בו מצוי הבית בידי בית" משפט או עקב מכירתו בידי בית-משפט או פקיד ההוצאה לפועל לשם סילוק משכנתה או חוב, לא נחשב לדייר ועליו לפנות את הדירה. אני חושב לצודק שכל אדם אשר שכר דירה בבית כזה יישאר לגור בה למרות שהבית נמכר או חולק, בו בזמן שבעל-הבית עצמו יצטרך לפנות את הדירה.

נוסף על התיקונים האלה ברצוני גם להציע שנתקן את ההלכה שלפיה אדם שאיננו גר בדירה נפרדת אינו מוגן עליי החוק — אם כי אני מסכים שאדם כזה יכול לוותר על הגנת החוק אם הויתור הזה יהיה בכתב. לפי התיקון המוצע יהיה לכן גם שוכר כזה מוגן עליי הסקודה הנ"ל.

כמובן אני מציע שתיתן הגנה לדיירים במקרה של שינוי בדירה, ולא יצטרך בית-המשפט לתת בכל הנסיבות צו פינוי לדייר, אם ימצא שיש צורך לשנות את הבית. אלא יצטרך גם לשקול אם ניתנה אפשרות לשוכר לקבל דירה אלטרנטיבית.

התיקון האחרון לחוק הגבלת שכר-דירה (דירות) הוא לתת לבתי-הדין את הסמכות לבחון אם בנסיבות המקרה מן הדין להוציא פסק-דין פינוי ואם הסבל שעלול להיגרם עקב פסק-דין כזה אינו עולה על הסבל שעלול להיגרם עליי הסירוב, ורק לאחר מכן יהיה בית-המשפט רשאי לתת אותו צו שימצא לנכון. אצלנו קיים מצב כזה כלפי פינויים במקרים שלא שולמו דמי-השכירות, אבל לא נתונה סמכות לבית-המשפט לנהוג לפנים משורת הדין במקרים של פינויים מסיבות אחרות. לדעתי, טוב תעשה הכנסת את תשנה גם בנידון זה את החוק.

הצעת השניה דנה בפקודת הגבלת שכר-דירה (בתי" עסק). החוק הקיים בענייני דירות מגן על דייר ובני מש" פחתו, ברם לפי החוק הקיים אין הגנה דומה ניתנת לבתי" עסק ולבני משפחתו של בעל-עסק אשר נפטר. מצב זה גורם סבל רב למשפחותיהם של סוחרים, תנוונים ובעלי-מלאכה רבים. החוק המוצע בא להעניק למשפחת סוחר שנפטר הגנה דומה להגנה הניתנת לדיירי בתי מגורים.

קיבלתי בענין זה מכתב מהתאחדות הסוחרים, המב" קש להציע תיקון זה, שהוא לדעתם חשוב, כי נוכל להגן בדרך זו גם על משפחות של נפטרים שהחוק הקיים אינו מגן עליהן. אני יודע שדווקא בשאלה זו הוגשו שאלות בתקופת היעדרי מן הכנסת בגלל מחלת, וכי הוקמה עלי" יד משרד-המשפטים ועדה שתטפל בעניינים אלה, וכאשר תגמור את חקירתה תביא הצעה על כל הבעיות הקשורות

היו"ר י. שפרינצק:

נעבור להצעות לסדרהיום מס' 146 ומס' 147, של חבר-הכנסת י. ספיר, וה. קוק, רשות-הדיבור לחבר-הכנסת ספיר להבאת הצעתו לסדרהיום בשאלת המצב הכלכלי והפיננסי בארץ.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. כנראה שגם הצעה לסדרהיום זקוקה למול. הגשתי את הצעת זו לפני למעלה מחדשים. בינ" תיים חלו כמה שינויים — הממשלה התפטרה ועקב זה חלו התפתחויות שונות. אבל לדעתנו לא השתנה המצב

הרבה. אמנם היה דיון על בעיות כלכליות ופינננסיות סביב הדיון על התקציב, אבל זה היה דיון מקוטע שלא הקיף את כל הבעיות של המצב הכלכלי והכספי שלנו. גם ההצעות שהובאו עליי שרה-אוצר, אבנ" תשובתו לדברי המתווכחים, נוגעות רק לחלק של הבעיות הקשורות במצבו הכלכלי והפינננסי. לדעתנו מן ההכרח — גם לעצם הענין וגם מבחינת השפעת חזיב" על דעת הקהל — לקיים בכנסת דיון מקיף, רחב, מעמיק ויסודי בכל הבעיות המהוות את המצב הכלכלי והפינננסי שלנו; כי גם ההצ" עות החדשות של הממשלה יש ביניהן כאלה המכוונות

לסדרהיום בענין נקיטת צעדים למניעת המשך הירידה האינסלאציונית בשער הל"י.

הלל קוק :

אדוני היושבראש, כנסת נכבדה, גם הצעתי, כהצעתו של חבריהכנסת ספיר, הוגשה לכנסת לפני כחודשיים ; אולם שלא כחבריהכנסת ספיר, אינני סבור שהצעות לסדרהיום זקוקות למול. אני חושב שאולי מן הראוי שועדתהכנסת תחקין במיוחד כמה תקנות על צורת הדיון בהצעות לסדרהיום.

מאיר ארגוב (מסא"י) :

אחת התקנות היא שלא לחזור על דברים שכבר נאמרו.

הלל קוק :

זהו רעיון טוב. אם תתאזר בסבלנות עוד שתי דקות, תיווכח שהערתך לא היתה במקומה.

הלירה שלנו, למעשה הלירה הפלשתינאית, כיון שאין לנו מטבע אחר, התחילה פתאום — כערך לפני חדשיים — להידרדר מהשער הקיים שלה. ולא בשוק השחור, אלא בשוק השחור הרשמי — השוק של טראנסאקציות של יבוא-בלא-תשלום — ערכה עומד במחיר של 1.300 ל"י לדולאר. אני חושב שזהו מצב קאטאסטרופאלי המצריך טיפול, וקודם כל מצריך דיון מיוחד כאן בכנסת, לאו דוקא כחלק מהדיון על התקציב ולא דוקא כחלק של מערכת הבחירות ותעמולת הבחירות — שהרי כיום כמעט ואין הכנסת עוסקת בשום דבר אחר. אולי אפשר לקנות, ואני מכל מקום מוסיף לקנות, ואולי יש בכך משום נאיביות, שבמשך הימים הספורים שנותרו לי בכ"ו סת הזאת, יבוא יום ונוכל לדון בכנסת בבעיות חיוניות הנוגעות לכולנו באובייקטיביות, בגישה הראויה לענין, ולא בצורת-עין וצורת מוח של אינטרסים מפלגתיים צרים וקרובים ביותר.

אני מתפלא על כך שהוקדשו, למשל, עשר שעות לוויכוח על פרטי פרטי של התקציב, וכלל לא הוקדש זמן לוויכוח על ההנקה האמריקנית. חיכיתי בסבלנות שחבריהכנסת מסיעת מפ"ם ירימו קול צעקה על ההשקענות לאימפריאליזם האמריקני, והצעקה לא באה. אני חושב שיש לדון ברצינות בבית הזה מה לעשות באותם 150 המיליון שיענינו — ואני בטוח שהם יבואו, ויבואו בקרוב — וכיצד אפשר להשתמש בכסף הזה יחד עם כספי ההכנסות של מילוא העצמאות, לשם החזרת האמון במטבע ישראלי יציב. ואולי הגיע גם הומו, אדוני שר האוצר, להתקין מטבע ישראלי ולא להסתפק באותו המטבע הפלשתינאי שהוצא לפי ההסכם עם באנק אפ"ק, וכדאי לדון על המצב הזה. דומני שחקפיו של הסכם זה עומד פלוג בקרוב, ואינני יודע בדיוק מה מציע שרהאוצר לשנות בנידון זה.

זמני מוגבל, ואביא רק דוגמות של אותם הדברים שבהם צריך יהיה לדון באופן יסודי, אם הכנסת תקבל את ההצעה לקיים דיון. יש סאלה של תיירות — יצאו סמוי. אני חושב שאנחנו יכולים לקבל כמויות גדולות מאד, כמויות עצומות, של מטבע זר מתיירים, עלי-ידי תכנית לארגון התיירות, אולם במצב הקיים, שרהאוצר מאשר, באופן בלתי-רשמי, לאדם, המוכן להשקיע דולארים בארץ בסחורות, לירה ושלש מאות פרוטה לדולאר, אולם לאדם שאינו מביא סחורה, אלא דולרים, הוא מאשר רק

רק לסימפטומים של הליקויים האורגאניים במצבנו הכלכלי ולא לסיבת הליקויים הללו ; ומשום כך לא מן הנמנע שבקטעים מסוימים של החזית הכלכלית נעמוד בעוד ומרמה במצב, שגם בעינינו אלה נחיה על תכניות הנעשות מן הירידה אל הפה, כפי שהיה אצלנו לא אחת בעבר ולא הביאו את התוצאות המקוות. כי לא היו מושתתות על היסודות הכלכליים הנכונים ולא כונו לתקנת הליקויים היסודיים בכללתנו.

אם נסכם לעצמנו תמונה של המצב הכלכלי ושל המצב הפינאנסי, נראה שתמונה זו אינה מעודדת ביותר. חובתנו כלפי האומה, כחבריהכנסת, שלא להירתע מפני דיון גלוי ופומבי על כמה וכמה מן הליקויים שבכלכלתנו, אשר תוצאותיהם קשות מאד לגבי האוכלוסיה כולה. אם נסכם את מצב המלאי בין במוזנות ובין בחומר גלם לתעשייה, יתברר שמצבנו במובן זה קשה מאד ; ועדיין לא ראינו את התיקונים העשויים לפתור את הבעיה. אין לפנינו מספרים מתאימים, ואני מרשה לעצמי לומר מעל הבמה הזאת, שספק הוא אם גם בידי הממשלה יש מספרים אוטנטיים ביחס למצב המלאי ; ואני מתקשה לבוא ולומר מה היא השהות שיש לפנינו עד שנימצא במצב חמור.

ראש-הממשלה בעצמו, כמעט על אחרייתו האישית, הכריז לפני זמן-מה מלחמה נגד השוק השחור — מלחמה שהתחילה בצלצלי אוזקים ונסתיימה בהודאה בחוסר אונים. אין לי שכתון בכך אם האמצעים שנוקטים בהם היום יביאו לצמצום השוק השחור, כי גם בשטח זה אין הממשלה מטפלת בשורש המחלה, אלא היא מסתפקת שוב בטיפול בסימפטומים חיצוניים.

דיברו הרבה על בעיית המטבע ועל היבוא בלא חש"לום, ואני רוצה לציין כאן שהמדיניות שנקטה הממשלה לא היתה מדיניות שיטתית, אלא מדיניות מן הירידה אל הפה ; ואינני רוצה בהצעות הכספיות החדשות פתרון יסודי המתקבל על הדעת.

כולנו מדברים על משבר האמון. אני, בכל אופן — (קריאה מספספס) : " : תדבר על כך בדיון על התקציב) — ככל אופן, לא כי האשמה שההצעה הזאת הגיעה לבמת הכנסת באיחור של חדשים ימים ; אבל המצב שבגללו הובאה ההצעה עומד בעינו.

כולנו מדברים על משבר האמון, ועל ההפקרות הקיימת בכל השטחים במדינה הזאת ; כולנו מדברים על ליקויים יסודיים בתפיסת הענינים מצד הציבור. לדעתנו הכרחי הדבר שמעל הבמה הזאת יהיה דיון רציני, שיביא לידי הבהרה של חומרת המצב בשטח הכספי, בשטח הכלכלי ובשטחים אחרים. עלינו להגיע לכלל הכרה מסוימת על הליקויים בשטחים השונים שבחינו הכלכליים ועל פעולות הממשלה, שהן אופייניות לממשלה זו. משום כך יש הכרח בדיון מקיף, ולא בדיון מקוטע על הענינים האלה. לפיכך אנו מציעים — אם כי באיחור זמן, אבל לתועלת הענין ולטובת הציבור — לדון על המצב הכספי והכלכלי, כדי להביא לפני הישוב במדינה תמונה ברורה ומקיפה, ולא רק חלקי תמונה שאינם מצטרפים לדבר שלם.

היו"ר י. שפרינצק :

שתי ההצעות הבאות מתקשרות להצעת מר ספיר — אלה הן הצעותיהם של חבריהכנסת קוק וחבריהכנסת אלישר. רשות-הדיבור לחבריהכנסת קוק להבאת הצעות

אימה של מחיר רשמי, בשעה שמחיר רשמי — כפי שאמר חבר־הכנסת קוק — אינו קיים גם כלפי שר־האוצר עצמו. כבר לפני שנתיים הצעתי לבטל בהדרגה את כל המשטר הפינאנסי של הפיקוח על כספים ומטבע זה. אני יודע מה השפעה עלולה להיות לדבר; אני יודע שביטול המשטר הזה כרגע עלול להכניסנו בבתי־אחת לדרך־לא־דרך. משום כך אני מוסיף להצעה זו זה שנתיים את המלה „בהדרגה” — ביטול בהדרגה. אני טוען טענה יסודית אחת: אדוני שר־האוצר, חבר־הכנסת וועדת־הכספים, אתם הולכים בדרך־לא־דרך לביטול כל הפיקוח על מטבע זה, מפני שאינכם הולכים לפי שיטה קבועה ובהדרגה.

לדוגמה, לפני שנתיים הצעתי לשר־האוצר שיכניס Multiple Rates — שערים שונים לצרכים שונים: שער מיוחד ליבוא, שער מיוחד ליצוא, שער מיוחד לתיירות ושער־מיוחד להשקעות. זוהי דרך האיתית ההדרגתית היחידה שעלינו ללכת בה בתנאים בהם אנו נתונים. אני קובע שאילו היינו הולכים בדרך זאת מן ההתחלה, היה המטבע שלנו יציב היום. כך עשו בארצות אחרות בהצלחה ויצאת מן הכלל: אך אנחנו פוחדים מן ההלכה הכתובה ב„ספר־ל” של פנחס לבון, שר־החקלאות, או של חבר־הכנסת נפתלי, או של אחר, וחוששים להכריז על כך, ומתנוודים בדרך־לא־דרך. לדוגמה: האם לירה ושלושים תמורת דולר הוא השער של שני דולר ושמונים תמורת לירה? בשביל תיירים כבר הלכתי בדרך זו. יש עוד שער — שער לעולה. בזמן שקובעים שער שונה, אפילו לדולר אחד, כבר נכנסים לשיטה של Multiple Rates במקום שדבר זה ייעשה ללא סדר, אני תובע שתהיה שיטה ותכנית ברורה. אנחנו הולכים תמיד אחרי דוגמת אנגליה; נלמד לפחות דבר אחד מקריפס, שידע לקבוע תכנית ואמר: במשך שנתיים לא אחשוב על תכנית אחרת — והוא קיים את דברו. אצלנו אין תכנית. בכל רגע ובכל יום אפי' שר לשנות את הדברים, וזאת מתוך הדיסקרציה הג' רועה ביותר והבלתי־דימוקרטית ביותר, הניתנת לשרים בתחוקה הישראלית. שורש הרע נטוע בדיסקרציה הזאת; כל שר אינו קשור לחוק הנקבע בכנסת ויש לו אפשרויות עצומות של דיסקרציה. כל שר יכול לשנות את הדברים האלה. אין לנו שיטה המחייבת את כל השרים.

לכן אני תובע להעמיד לדיון בכנסת את שאלת המצב הכלכלי והפינאנסי במדינה.

שר־האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה, אני משתתף בצערם של החברים שהביאו הצעות לסדר־היום לפני חדשים, והצעות לא הגיעו לדיון עד היום; ויותר מכן אני משתתף בצערם של חברי הכנסת שלא היתה להם הזדמנות להשתתף בוויכוח הכללי, והם חיפשו לעצמם כעת הזדמנות כזאת.

יוסף ספיר (הציגנים הכלליים):

למה הסרקאזם הזה, שר־האוצר? מי קובע את סדר־היום?

שר־האוצר א. קפלן:

הוויכוח הקצר שהתנהל כאן הוכיח אם הבירור יכול להיות אובייקטיבי, כפי שרצה חבר־הכנסת קוק, בלי מחשבה על בחירות, ורק לתועלת המדינה. הוויכוח הוכיח, שלמחרת היום בו הוחלט והוסכם, לאחר ויכוח בוועדת הכספים שנמשך שעות, להפסיק את הספקולציה בזהב, בא חבר־הכנסת ורוצה לעורר את השאלה מחדש ולומר ליהודים: „חכו, יש עוד תקוה שתימשך הספקולציה”.

475 פרוטה לדולר; ועוד אומרים שעושים לו טובה גדולה ונותנים לו הנחות. רבותי, זוהי דרך לגרש תיירים.

אני מציע שבאותו דיון נקבע גם שער מיוחד לעידוד התיירות, שלפיו יוכל כל תייר הבא ארצה לקבל הרבה יותר מכסף שהוא מקבל כיום. ניתן לו לירה לדולר, ניתן לו יותר מלירה לדולר. הרי הוא משקיע את כספו כאן, הוא קונה בכספו תוצרת ארצישראלית; הרי זהו יצוא. בארצות רבות הנהיגו דבר דומה כפרמיה לעידוד היצוא. אין הצדקה למצב הנוכחי. לכן אני מציע, למרות שאנחנו עומדים יום אחד לאחר הוויכוח על התקציב, ששר־האוצר ייענה להצעת חבר־הכנסת ספיר וגם להצעת חבר־הכנסת אלישר שידבר אחרי ויסיים לקיים דיון שיהיה אובייקטיבי ועניני ככל האפשר, בעניני המצב הכלכלי ובדרכי מניעת האינפלציה של המטבע שלנו.

היור' י. שפרינצק:

אני רוצה להעיר שמידת האובייקטיביות של דיון תלוי במשתתפים בו.

נעבור להצעה לסדר־היום מס' 148, רשות־הדיבור לחבר־הכנסת אלישר.

אליהו אלישר (הספרדים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, יש לי רושם שלא נשא חן בעיני שר־האוצר הדבר שעדיין ישנו שטח פינאנסי שאין בו שוק שחור, ויש בו רק שוק לבן — והוא מטבע הזהב, משילי הזהב — עד שבה אמש והכריז על כך שגם שטח זה יהיה צורך בשוק שחור; הוא אסר את המסחר בזהב. לצערנו יש לקבל את העובדה כמו שהיא: במקום שוק לבן בזהב, שאפשר היה לדעת פחות או יותר מה מצבו ואיך לרסנו, נטפל מעתה בשוק שחור בחומר צהוב.

יצחק בן־אהרן (מפ"ם):

כל עסקי זהב הם שחורים.

אליהו אלישר (הספרדים):

ייתכן שהדוק אתך, אבל עדיין לא כל „עמך” חושב בים כמון. אני מתפלל לכך שיבוא היום שכל עם ישראל יחשוב כמון, אבל היהודים, שלך כשלי, עדיין חולים במחלה הנקראת: ערך הכסף בשבילים. יש להצטער צער רב על שאין לנו קו פינאנסי ברור, על שאין לנו לא תכנית ולא תכנון בענינים הכספיים.

אביא שתיים־שלוש דוגמות. אנחנו מדברים על קיבוץ הגלויות ומבקשים מכל היהודים לקיים זאת; ובכל זאת אנחנו סוגרים במו ידינו את הדלת לקיבוץ הכספים של אותם היהודים ואין מאפשרים להם להביא את כספם איתם. אנחנו אומרים ליהודים: בואו אלינו יחפים, בלי אמצעים. האם אינכם יודעים שישנן ארצות שכדי להוציא משם כסף יש להבריח אותה, להביאו אולי במטלי כסף או בדיאמנטים — כפי שעשו אבותינו כאשר יצאו ממצרים? אבל משה היה כנראה פינאנסיסט יותר טוב מאתנו והוא אמר להם לבני ישראל במצרים: „ושאלה אשה משכנתה כלי כסף וכלי זהב”; ולכן הם „יצאו ברכוש גדול”. ואנחנו, לאחר שבארצות ידועות אוסרים עלינו להוציא את כספנו, אוסרים להביא לכאן מה שהיהודים יכולים להבריח. האם אתם יודעים כמה כסף הולך לאיבוד? יש ארץ אחת ששר־האוצר הודיע לנו עליה, שממנה הגיעו אלינו ששה המיליונים האחרונים של דולרים שקיבלנו בדרך יבוא־בלא־תשלום. אני טוען שיש לנו מיליונים רבים כאלה. אפשר היה להביא הרבה מיליונים, אם רק לא תטילו אימה, לא אימה של סגירת הדלת, לא אימה של חחרמה, ולא

למדי. בשאלת היבוא ללא הקצבת מטבע דנו שתי ועדות — ועדת־הכספים ועדת־הכלכלה. כל חברי־הכנסת שהיתה לו הצעה מעשית, יכול היה לבוא ולהציעה לוועדה. בוועדה אחת סיכמו ובשניה עוד לא סיכמו את הדיונים בענינים אלה. האם עלינו להפוך את הבמה הגבוהה הזאת לכמה של דיבורים והכרזות, בשעה שעלינו לעשות דברים כה רבים? למחרת גמר הוויכוח על הענינים הכלכליים, ובשעה שהוועדות של הכנסת יושבות ודנות, החזרה על כל הדיבורים מורידה ולא מעלה את כבוד הכנסת. יהיה זמן, לפני הבחירות ובזמן הבחירות, לבוא ולומר לציבור הרחב מה כל אחד רוצה להציע. ברגע זה אני מציע להוריד את ההצעה מסדר־היום, כי רק את מול סיכמנו את אותם הדברים.

היו"ר י. שפרינצק:

הוצע לדון בהצעות לסדר־היום מס' 146, 147, 148, וישנה הצעה שניה — להורידן מסדר־היום. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להסיר את ההצעות מעל סדר־היום.

הצבעה

— 51
— 9

בעד ההצעה
נגד

ההצעה נתקבלה.

3. הפקעת המחירים והספרות

השחור נתנה למעשה את אותותיה גם בעניני דיומא; וכאן עדים כולנו למחזה של ביטול מוחלט של כל רסן בחיינו המסחריים, אף ברכישת המצרכים החיוניים ביותר. ואם ניתן האות מגבוה לגדולים, למרוויחי רווחים טובים — הרי גם הקטנים הבינו היטב את האות. אם עד לפני מספר חדשים עוד אפשר היה לקבל ולדרוש את החמרים המוקצבים במחיר הרשמי והספרות בשטח זה היתה מועטה ביותר, הרי כיום אנו עדים למצב של גטילת המצרכים הללו מאיש העם, של גזירת תלושים בחנויות, של מכירות שוק שחור בפרהסיה, כמעט בכל החנויות בארץ. חברי־הכנסת, סחורות, "לכל" אינן בנמצא; הן נמכרות במחיר כפול ומשולש בשוק השחור, והקונה הנכנס לחנויות רבות ומציע לחנוני נקודות מתקבל בשאלה: מי זה שאל אותך כמה נקודות יש לך?

אין כיום כל פיקוח. מנגנון הפיקוח הלך לאיבוד בדרך משרה־אספקה־הקיצוב לשעבר, שריהקלאות ושרה־המסחר־התעשייה אל שריה־משטרה. כיום ישנו חוק אחד — חוק ההפקדות.

לכן, חברי־הכנסת. אני מבקש מן הבית הגבוה שנבחרי העם יתפנו וירדו מעט מאיגרא רמא לבירא עמיקתא של דאגות יום־יום של עקרת הבית והצרכן. הנני מבקש שהכנסת תעמיד שאלה כאובה זאת לסדר־היום — ומיד.

שר־האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה. גם על חלק מן הדברים שהשמיע חבר הכנסת פרמינגר דיברנו כבר בזמני. לפני שאביא את הצעתי ברצוני רק לחזור ולומר, שאין בדעת הממשלה לבטל את הפיקוח; אם הודעתי בשם הממשלה שאנו נוקטים אמצעים כדי להקטין אותו, הרי שאין בדעת הממשלה לבטל את הקיצוב, כי אם להיפך: לדאוג כעת שיהיה

אריה בהיר (מפ"י):

החלטנו על כך פה אחד, בהתנגדותו של חבר־הכנסת אלישר בלבד.

שר־האוצר א. קפלן:

הודעתי שלאחר הפגרה אביא לכנסת הצעת־חוק בענין הזהב. תהיה אפשרות לדון בשאלה זו כשתובא הצעת החוק, ואין צורך להשהות להפריע מיד לכל צעד הנעשה. כן אסור לדבר על כך שלמדינה אין שער למטבע, אולי מישור מעוניין בכך. אולם אני חשבת שחברי־כנסת אינו צריכים להיות מעוניין בכך. חבר־הכנסת אלישר אוכל את לחמו וקונה את מזונותיו ואת צרכיו בשער של \$2.80 הלירה. המדינה נותנת לו את הלירה בשער כזה. נכון כי עשינו הקלה מיוחדת לעולים כדי לעזור להם, אבל אין יסוד לדברי חבר־הכנסת אלישר שאין שער למטבע.

התקיים ויכוח בשאלת האינפלציה והמלחמה בה. האם מישור מן הנואמים בוויכוח על התקציב הקדיש חלק מזמן סיעתו לבירור השאלות התקציביות? — כולם דיברו רק על האינפלציה; ואם לא היה להם מה להציע — הרי זו אשמתם.

כנסת נכבדה. אני מבין שכל אחד רוצה להפגין לפני הציבור על מי ועל מה הוא מגן; אולם בכנסת יש ועדות היושבות ודנות בענינים, בשאלות הפוליטיקה הכלכלית דנה ועדת־הכלכלה של הכנסת, שנכנסה לבירור ממושך

היו"ר י. שפרינצק:

רשות־הדיבור לחבר־הכנסת פרמינגר, להבאת הצעות לסדר־היום מס' 159.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מצטער מאוד על כך שמאז העמדנו את הסעיף הגיוון — היוקר העולה וההשחוללות בשוק השחור — כהצעה לסדר־היום של הכנסת, לא הספיק עדיין השוק השחור להלבין, אלא להיפך — נעשה יותר ויותר שחור; כפי שמתבטא היום העתון הרשמי הבלתי־רשמי "דבר": הכל שחור ואין שוק לבן. זו התולדה ההגיונית והתוצאה ההכרחית של המדיניות הכלכלית החדשה של הממשלה. כנסת נכבדה. בזמני, כאשר הכנסת דנה במדיניות החדשה הזאת, הנהרנו שאנו עומדים לפגוע קשה בציבור הרחב של החושבים והצרכנים.

אזהרתנו זו נתאמתה, לדאוננו, במלואה. מאז הנהגת היבוא־בלא־תשלום ללא כל הגבלה, נפרצו כל הסכרים. השער אמנם מוחזק בלירה ושלושים, אבל בשוק ה"מת" נותן המדומה הספיק כבר השער להגיע לשתי לירות. השיטה הזאת איננה מאפשרת כל פיקוח על המחירים, והוסר הפיקוח הולך ומתפשט בהדרגה על כל הענפים לסוגיהם, עד לחיסול גמור של הפיקוח.

רוצים להנהיג עתה את השיטה הזו לא לגבי חמרי בנין בלבד, ומדובר כבר ברמזים על תכנית אשכנזי המפורסמת או על תכניות אחרות שבכוונתן להקציב מיליוני דולרים ליבוא־בלא־תשלום; להציג שני מחירים, למכור ביוקר לבעלי היכולת, והיינו להבטיח מכירה חפשיה לסוג זה של הצרכנים ואילו המכירה להמוני העם ולצרכנים מעוטי היכולת תוגבל עוד יותר. יש לומר באופן ברור, כי המדיניות הגבוהה של עידוד הפסדות והשוק

היו"ר י. שפרינצק:

האם בעל־ההצעה לסדר־היום מסכים להצעת שר־האוצר ?

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):
אינני מסכים.

היו"ר י. שפרינצק:

לפנינו, איפוא, שתי הצעות: הצעת חבר־הכנסת פרמינגר — להכניס סעיף זה לסדר־היום, והצעת שר־האוצר — לדון על הסעיף הזה יחד עם הדיון על הדיון וחשבון של ועדת־המשנה של ועדת־הכלכלה. ניגש להצבעה.

הצבעה

- בעד הצעת חבר־הכנסת א. פרמינגר — 27
בעד הצעת שר־האוצר א. קפלן — 37
הצעת שר־האוצר נתקבלה.

4. הכרת המורים כעובדי המדינה

נוך, הרי אין טעם לחשוב את המורים לעובדי עיריות ומועצות; ומצד שני, אם משאירים אותם כעובדי עיריות ומועצות, הרי הם שוב נשארים נתונים להלכידות ולמצבי־רוח בתוך המועצה עצמה. מצב זה דורש שינוי יסודי. ציבור המורים המונה, אם איני טועה, 15,000 איש בערך, ראוי שידובר בכבוד במעמדו.

ודאי יהיו כאן אנשים שיאמרו שציבור המורים הוא שהקים את האיגוד המקצועי הראשון בארץ, וזוהי נקודה חשובה מאוד לזיכרון; ואם כי לי, באופן אישי, היתה אכזבה כשהסתדרות המורים החליטה להצטרף להסתדרות העובדים הכללית, הרי יש ברצוני בכל זאת ללחום את מלחמתו של איגוד מקצועי זה של עובדי החינוך, ואני נניחה שהבית יקציב את הזמן המתאים לזיכרון זה.

שר־החינוך והתרבות ד. רמו:

השאלה שהועלתה עליידי חברת־הכנסת רזיאלינאור, נכבדה למורים ונכבדה לממשלה, הן לממשלה המרכזית והן לרשויות המקומיות, והיא ראויה בהחלט להיות נדונה בכנסת.

לפי הצעתו — לאחר פגישה עם מוכירות מרכז הסתדרות המורים — עסקה בשאלה זו ועדה ממונה מטעם הממשלה, שהשתתפו בה מלבדי שר־המשפטים, שרת־העבודה, שר־הסעד ונציג המנגנון. מסקנותיה הוצעו ונתקבלו בישיבת הממשלה ביום י"ד אדר ב'. ההחלטה בנקודה העיקרית היא חיובית, כפי שנמסר בהודעה הרשמית מן הישיבה. כאשר ייקבע מועד הדיון בכנסת, אהיה נכון לפתוח בשאלה, למסור על מה שנעשה מצד הממשלה והמדינה במשך שתי־שלוש השנים להעלאת מצבם של המורים, כאיגוד של עובדים, ואסביר את החלטת הממשלה ואת הסוגיה כולה, הטעונה הסבר.

היו"ר י. שפרינצק:

פירוש הדברים של שר־החינוך, שהוא תומך בהצעה לערוך דיון בשאלה זו, הואיל ואין הצעה אחרת, אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעמיד את הענין לסדר־היום נתקבלה
פה אחד.

לנו גם מה לחלק, אני יודע שהרעיונות והמחשבות על שני שווקים קיימים בקרבנו, אבל כרגע אין השאלה הזאת עומדת על סדר־היום.

אם האינפורמציה שבידי נכונה, הרי ועדת־המשנה לחקר השוק השחור הביאה לוועדת־הכלכלה את הדיון וחשבון שלה.

אליעזר פרמינגר (מפ"ם):

הדיון־חשבון הוא רק בקשר לחמרי־בנין, ואין לו שום שייכות לשאלה הנדונה.

שר־האוצר א. קפלן:

אני מציע לבקש את ועדת־הכלכלה שהיא תביא את המסקנות לכנסת, ונדון בכנסת על כל הדברים גם יחד.

אני מציע, איפוא, שוועדת־הכלכלה תזרז עבודתה, ואני מבקש שנזון בשאלה זאת יחד עם הדיון בדיון־חש' בן של ועדת־הכלכלה.

היו"ר י. שפרינצק:

הסעיף הבא — הצעה לסדר־היום מס' 153 של חברת־הכנסת רזיאלינאור.

אסתר רזיאלינאור (תנועת החרות):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. ההצעה שאני מביאה היום לבית היא — הכרת המורים כעובדי המדינה. ואמר גם, קראתי בעתון ואף שמעתי ברדיו שכבר ישנה החלטה בנידון זה. אולם הצעתי הוגשה לפני שנתקבלה החלטה זו. (קריאה: טוב!) אם זה טוב, יהיה טוב יותר כשאדוני ישמע משום־מה בכל־זאת אין בדעתי להודיע שאני מסתפקת בכך.

הדרישה להכיר במורים כעובדי המדינה היא טבעית ומובנת מאליה, כאשר ציבור המורים עיצב וחינך את הדור הזה; ואם מרבית לדבר בשבח, במפעליו, הרי למורה העברי חלק בזה. אחד מגדולי הפעילים, אם אינני טועה היה זה יוחנן עמוס קומנוביץ, אמר על מדינה שאינני רוצה להזכיר שמה, כי אחדותה ושלימותה נוצרו הודות למאמציו של המורה העממי. בלי כל רצון להשוות את מדינתנו לאותה מדינה, העקובה כיום מדם ישראל, הרי משפט זה על תפקידו של המורה העממי מתאים והולם גם אותנו. עליכן חכיתי יחד עם כל ציבור המורים שתבוא הכרה כזו מיד עם קום המדינה, ועם הקמת משרד־החינוך. אולם הכרה זו לא באה, ונשתהתה זמן רב בשל סיבות טכניות רבות ובשל סיבות שונות אחרות.

גם כיום כשבאה ההכרה, היא משאירה נקודות רבות הטעונות הסבר, קודם־כל, הכנסת לא קיבלה הודעה על כך ולא הוגש כל חוק שיכיר במורים כעובדי המדינה; ושנית, בהודעה נאמר שהמורים אינם רשאים ואינם יכיר לים לשמש תכרים כמועצות עירוניות, למשל, משום שהם נחשבים כעובדי המועצה העירונית, וזו היא אחת הנקודות הדורשת הסבר ושינוי יסודי.

מי שעקב אחרי לבטוי של המורה בארץ יודע, כי לא פעם היה תלוי במשפורתו ובעצם משרתו וקומם־עבודתו, במצבה הכספי של איזו רשות מקומית, ואף במצב־רוחה. אסור לנו להניח את מצב הדברים כמות שהוא. אם האחריות למשכורתם של המורים מוטלת כיום על משרד־החיי

5. שכר-העבודה לעולים מתימן

אין שכר עבודה לפועל תימני; קטגוריה כזאת אינה קיימת בארץ. ואני יודעת שמר גלוסקא יודע זאת בדיוק כמוני. יש שכר-עבודה לפועל חקלאי, יש שכר לפועל בנאי, יש שכר לנגר; אבל בארץ לא קיים שכר לתימני, שכר ליוצאי עיראק, או שכר ליוצאי איוו ארץ אחרת. והדיבור כאן בצורה זו אינו לטובת הענין, כי אם לטובת איזה דבר אחר שלפניו עומדת כל הארץ.

אני חושבת שלא נכון לדבר כאן על ניצול הפועלים האלה על-ידי הקרן הקיימת. אני חושבת, שרבים בבית הזה יקבלו ברוצח את הצטרפותו של חבר-הכנסת גלוסקא אל המחנה המגן על אנשים מנוצלים; אבל בסתמי שקל למצוא כתובות יותר נכונות ויותר מתאימות להגדרה "ניצול", מאשר המוסד הזה ששמו קרן קיימת, שהוא אחד הגורמים החשובים והעיקריים בקליטת העליה, לא רק על-ידי העסקת אלפי עולים חדשים, כי אם על-ידי הדרך שבה הוא מעסיק את הפועלים בעבודה כזו ובצורה כזו, שראשית — הפועל עובד עבודה קבועה יום יום, ושנית — הוא מכשיר קרקע לעצמו ומקבל שכר-עבודה בעד הכשרת קרקע זו.

ומה הדיבור הזה לפתע פתאום, על זה שהושיבו אותם על סלעים? מאימתי אנו כל-כך מפונקים שמוצאים פגם בכך שמישהו מתיישב על סלעים? מאימתי אנו פוסלים סלעים להתיישבות בארץ? האם זהו הנסיון הראשון בכל תולדות ההתיישבות בארץ, שאנשים מתיישבים על סלעים? יש אמנם שינוי גדול וחשוב בזה, שהקרן הקיימת נותנת לפועל הכשרה בממדים גדולים. היא מכשירה סלעים להתיישבות ומיישבת עולים בצורת כפרי-עבודה ומעסיקה אותם בהכשרת קרקע — חברי-הכנסת מגורייכהן — ולא רק בייצור. הפעולה הגדולה של הקרן הקיימת היא, שהיא עושה את שני הדברים גם יחד — גם ייצור וגם הכשרת הקרקע. לאחר שעולים אלה מכשירים את הקרקע על חשבון הקרן הקיימת, אותה קרקע מתחלקת אחר-כך חלקים חלקים, ואותם העולים, אותם המתיישבים, הם בעלי המשקים האלה.

זכריה גלוסקא (התימנים):

הייתי רוצה ששרת-העבודה תראה לי היכן הקרקע בכפר גורן?

שרת-העבודה ג. מאירסון:

אני יודעת שהכפר ההוא ידוע מאד לחברי-הכנסת גלוסקא, אבל לאו דוקא מחקירת טיב הקרקע.

היו חילוקי-דעות בקשר לשכר שהקרן הקיימת צריכה לשלם. כבר היתה לי הזדמנות לומר מעל הבמה הזאת שהקרן הקיימת משלמת לא רק לירה וארבעים ליום, אלא הקרן הקיימת מכסה את הוצאות השמירה ומשלמת לח"שבי הכפרים בזמן שהם יוצאים לאימונים. אולם ייתכן שיש מקום לחילוקי-דעות.

אני דורשת מחברי-הכנסת רק דבר אחד, וגדמה לי שאין זו דרישה מופרזת: כאשר מדברים על הקרן הקיימת — ידברו בצורה אחרת.

לאחר כל זאת, אני רוצה להודיע שהקרן הקיימת דנה והחליטה להשוות את שכר-העבודה של העולים בכפרי הע' בודת לשכר-העבודה החקלאי המקובל במדינה — אותו

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לסעיף הבא — הצעה מס' 174 של חבר-הכנסת גלוסקא.

זכריה גלוסקא (התימנים):

אדוני היושב-ראש, חברי-כנסת יקרים.

זו לא הפעם הראשונה שהועלתה על-ידי בכנסת שאלת שכר-העבודה המשולם לעולה התימני, העובד קשה בסיקול אבנים בייצור בהרי-יהודה והגליל ובמקומות שונים בארץ. באחד מנאומי מעל במה זו, הפנית את שאלתי גם אל הסתדרות העובדים הכללית, איך היא מרשה לנצל את הפועלים התימנים, אשר רק באו מתימן. קיוויתי שהתשובה לא תאחר לבוא, וכי הסתדרות פועלים אשר נוסדה לפני שלושים שנה במטרה להגן על הפועל כאשר הוא פועל תעשה כענין זה, ואף אם המעביד הוא מוסד חשוב, אשר להסתדרות יד בן. אך לשוא חיכיתי. בינתיים, בנסיעותי למעבדות, בכפרי העבודה ובמחנות שיצאו כביכול לחיים עצמאיים, שמעתי מפי הפועלים תלונות. (א) שכר-העבודה שהם מקבלים בסך של לירה וארבע מאות פרוטה, שמה מנכים מסים שונים ושאר הניכויים נשאר לזכותו של הפועל התימני סך לירה ומאתים פרוטות — בין אם הוא בעל משפחה בת עשר נפשות, ובין אם הוא בעל משפחה קטנה יותר. ברור, איפוא, שאם אפילו ננקוט חשבון ממוצע, שכל משפחה היא בת חמש נפשות, הרי מעשרים וחמישה ימי עבודה יקבל הפועל כשלושים לירות. מכל האמור יוצא שכל נפש תצטרך לחיות במשך חודש ימים בסכום של שש לירות — לאוכל, לשכר-דירה, הנעלה וכו'.

(ב) אופן התשלום שאינו ניתן להם בזמן. (ג) בהרבה מקומות כבר התחילו לגבות מהם שנקרא שכר-דירה. בין העולים ישנם כאלה השואלים, וב"צדק, האם לא די בזה שהושיבו אותנו על נקיקי-סלעים, אשר לא ייורעו ולא יצמיחו, ומנצלים אותנו גם בענין המשכורת? הם הספיקו ללמוד כמה פועל משתכר בע' בודה זו או אחרת, והם דורשים השוואה, ובצדק, אני נתבקשתי על-ידם להביא את דרישתם לפני חברי-הבית ואני ממלא את שליחותי בנאמנות כבא-כוחם.

עכשיו אני פונה אל חברי-הבית הנכבדים, מכל הסי' עות, לעזור לי על-ידי החלטה לדון על בעיה חמורה זו ששמה ההבדל בשכר-עבודה. אני הפעם ממתיק את דברי ונותן לזה שם של הבדל שכר-עבודה, ולא הפליה, אף שהאחרון הוא השם המתאים. התנאי לשינוי השם הוא ששאלה זו תהא נידונה במליאה, ולא שמישהו יקום ויציע להעביר את הצעתי לאיוו ועדה, בכוננה לקבור אותה.

רבתי, חברי-הכנסת. במשך השנתיים של קיום הכנסת נתנסינו, ואנו יודעים מה הפירוש של העברת הצעות לוועדות. אם רוצים לקבור הצעה — מעבירים אותה לוועדה. כאן אין צורך בחקירה ודרישה, השאלה ברורה למדי. דובר על שאלה זו פעמים אחדות מעל במה זו, ועד היום לא מצאה את סתרוגה. אני מבקש מהבית הנכבד להתחשב במצבם של העולים התימנים, ומציע לדון על בעיית משכורתם במליאת הכנסת, בלי כל דחייה.

שרת-העבודה ג. מאירסון:

כנסת נכבדה, אני מתארת לעצמי שלא בשגגה, כי אם מתוך כוונה, מדבר חברי-הכנסת גלוסקא על דבר שאינו קיים.

ישיבה רמ"ג, י"ט אדר ב תשי"א (27 מארס 1951)

— הצעות לסדר-היום (מאירסון, שפרינצק, גלוסקא, ציולינג, ספיר) —

לכל פועל בעבודה חקלאית — אני מקבל את ההסכרה.
אני רוצה לדעת את הדבר הזה בבירור.

שרת-העבודה ג. מאירסון:
הודעתי על כך פעמיים.

הי"ר י. שפרינצק:
אני מבין שלאחר הודעת שרת-העבודה אין צורך
בדיון.

6. חוק לתיקון פקודת העיריות (בחירות מילואים לעיריית פתח-תקוה — הוראת שעה).

תשי"א — 1951.

במינהלה עצמית. מדוע המינהל העצמי הזה לא יבוצע
כך, שכל התושבים ינהלו, עלידי נציגיהם, את עניניהם?
קיים פרצדנט — ובוה אני רוצה לסיים — שהור-
כבה מועצה מקומית עלידי בחירות שהתקיימו במובן
ידוע בנסרה, אמנם בעת ובעונה אחת, לגבי אותה רשות
מקומית. זה היה בהרצליה. בהרצליה נבחרו במיוחד
נציגי אזור ג' וסופחו אל נציגי הרצליה, ויחד הם מהווים
מועצה מקומית אחת ואחידה. זה נעשה ביום הבחירות. אם
קרה עכשיו הדבר, שסופח ציבור כל-כך גדול וכל-כך
קבוע לשטח השיפוט של עיריית פתח-תקוה, אפשר לקיים
עכשיו את הבחירות המילואים ואין צורך לבטל את הב-
חירות לעירייה אשר נתקיימו בעבר לגבי אלה אשר הש-
תתפו בהן. אך לתושבים אשר סופחו עתה, חדשים או
שלושה חדשים לאחר הבחירות, ואשר זכותם הוכרה
לפני הבחירות — לאלה יש לערוך רשימת בוחרים אשר
עליה תינתן להם זכות בחירה בבחירות מילואים.

לצורך זה הנחנו על שולחן הכנסת את הצעת החוק
שלנו, לתיקון פקודת העיריות, אשר עליה אפשר יהיה
לבצע את הבחירות, ואני מבקש לצרף את ההצעה הזו
ולפרסמה ב"דברי הכנסת". אני רואה צורך להקריאה
מחדש.

יוסף ספיר (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. לא משום שיש לי איזה קשר למקום
אני מתנגד להצעת חבר-הכנסת ציולינג, אלא שיש בזה
משום פרצדנט של שינוי יסודי בכל בעיית הבחירות
לרשויות המקומיות. יש כמה דרכים לסילוף דמוקראטיה,
ואני אוכיח שזוהי אחת מהן. בכל אופן, התוצאה של
הצעה כזו יהיה סילוף מוחלט ומשועשוע של דמוקראטיה
אמיתית. ומדוע?

קודם כל, מעולם לא היה פרצדנט כזה. הדוגמה של
הרצליה אין לה שום דמיון לנסיבות המיוחדות. אגב אעיר,
שחלק לא קטן מאלה הנמצאים עתה בשטחים המסופחים
הצביעו בבחירות לעיריית פתח-תקוה ב-14 בנובמבר
1950.

בכלל, מושג של בחירות מילואים אינו יכול להש-
תלב לתוך חוק הבחירות הקיים לעיריות ולרשויות המ-
קומיות, וכל שכן שאינו יכול להשתלב בלי ליצור סיבו-
רים עצומים במהינה חוקות ותחיקות, כשם שכמה
דברים שהופיעו בחוקת הבחירות של העיריות ושנעשו
בפוזיות מופרות, הביאו לידי סיבוכים לא-קטנים.

איש לא יחשוד בי שאני מדבר בשם הממשלה, ואיני
אחראי אם היה או לא היה פרסום לסיפוחים בתאריך
מסוים. אני מדבר על עובדות. עובדה היא, שאילו היו
כל התושבים בעלי זכות-בחירה באזורים אלה משתתפים
בבחירות ב-14 בנובמבר, לא היו מגדילים את מספר חברי

שכר שמשלמת הממשלה כעבודות ייעור לפועלים עולים
שונים העובדים בייעור.

הי"ר י. שפרינצק:

האם חברה-הכנסת גלוסקא מקבל את הסכרת שרת-
העבודה?

זכריה גלוסקא (התימנים):

אם שרת-העבודה מודיעה שהקרה הקיימת החליטה
לשלם לעובדים בסקול אבנים אותו שכר-עבודה המשתלם

הי"ר י. שפרינצק:

נעבור להצעה לסדר-היום מספר 157, של חבר-
הכנסת ציולינג, בענין חוק לתיקון פקודת העיריות. אחרי-
כן תבוא הצעה לסדר-היום של חברת-הכנסת רחל כהן.

אהרן ציולינג (מפ"ם):

כנסת נכבדה, אנו מציעים לדון בחוק שהנחנו אותו
על שולחן הכנסת, אשר יאפשר לקיים בפתח-תקוה בחי-
רות מילואים למועצת-העירייה באזורים אשר סופחו
לאותה עירייה בתקופה האחרונה, סמוך לבחירות. אין
אנו להוטים אחרי קבלת החלטות לביצוע פעולות הקשור-
ות בבחירות סמוך לבחירות דוקא, אולם מקרה זה הנו
יחוד מן הכלל.

לפתח-תקוה סופח שטח הכולל 12 שכונות, בהן
שכונות ותחיקות הקיימות במשך עשרות בשנים: גבעת
השלושה — ישוב הקיים כ-26 שנים, ואשר שמו קשור
בהיסטוריה קודמת לכך של מלחמת פועלים לזכויותיהם,
ואשר חייו וקיומו מעורים בפתח-תקוה; נוה-עז, השיכון
העירוני, שיכון ותחיקת ההסתדרות, שיכון הפועל המזרחי,
שיכון החיילים המשועתרים, בילינסון, קרית בנימין, גן
שלמה, קרית משה, ועוד. בין אלה, ישובים אשר עצם
הקמתם — כמו שיכון חיילים משועתרים ושיכון פועלים
וחיילים — נובע מותיקות ומתערות בחיי המושבה.

לפתח-תקוה סופח שטח הכולל כ-40% תושבים נוסף
על התושבים אשר היו בפתח-תקוה תחילה, בזמן הבחי-
רות. כך מעריכים: רשימה מדויקת לא נערכה. על 25—
26 אלף התושבים שהיו לפני-כן נוספו עכשיו 12—13
אלף תושבים; והמדובר לא בתושבים שאתמול באו, כי
אם בתושבי ישובים ושכונות הקיימים כבר שנים מרובות.

ועוד זאת: פרשה זו לא הועלתה מחדש עכשיו, אחר
הבחירות, כי אם הועלתה לדיון זמן רב לפני הבחירות.
זמן רב לפני הבחירות היתה קיימת ועדה מיוחדת שדנה
בהצעת סיפוחם לפתח-תקוה של אותן השכונות ואותם
הישובים. אותה ועדה ממלכתית בחנה, בדקה והחליטה
בחיוב לצרף את הישובים האלה לשטח שיפוט של עיריית
פתח-תקוה; ואף זה — לפני הבחירות. ומורו הדבר:
העירייה נבחרת למספר שנים ארוך למדי, והנה תושבים
ויתקים וקבועים אשר הוחלט עלידי ועדה, עליהם בקשתם
ובהסכמת פתח-תקוה, לצרפם לשטח שיפוט, סיפוחם
נדחה עד לאחר הבחירות. ידוע לי כי בשלב
מסוים, שר-הפנים אף הבטיח לבצע את הסיפוח לפני
הבחירות; אולם גם אילו לא הבטיח, היה צריך לעשות
כן, לבלי ישלוט חלק של תושבים — אמנם רוב — על
האינטרסים של כלל התושבים, אשר ידוע כי יסופחו
במהרה לשטח שיפוטם. דרך הדמוקראטיה הוא — שיתוף

אני עוד לא שמעתי אינטרפרטאציה כזאת של דמוֹ קראטיה, היוצרת שני סוגים של תושבים.

משום כך אני קובע, שבצורה זו של בחירת מילואים במקומות כאלה יש משום סילוף גמור של המונח דמוֹ קראטיה אמיתית, ואין שום אפשרות תחיקתית לבצע את הדבר בלי לגרום לעוול ולקיפוח של נציגות הציבור. קיימת הצעה אחת שאני מוכן לקבל אותה, אם השאלה תעמוד לדיון, והיא: לקיים בחירות חדשות בפתח-תקוה כולה ביום מסויים ובכל רחבי השטח הזה, ואז לא יהיה מקום לעוול, לעיוות הדיון ולסילופי הדמוקראטיה, אלא לביטוי טוב, נאמן וגלוי של דעת הקהל במקום. אם הכוונה היא לבחירות כלליות מיוחדות חדשות, בבקשה. אך בצורה המוצעת, אין שום הצדקה לעשות זאת.

הצעתה היא, לעבור לסדר-היום על הצעה זו, ואם מיהוה רוצה שיתקיימו בחירות, תובא הצעה לקיום בחירות מיוחדות חדשות במקום זה.

אריה בהיר (מפא"י):

ברצוני לדעת אם לממשלה אין מה לומר בשאלה זו.

הי"ר. י. שפרינצק:

אם הממשלה שותקת, סימן שאין לה מה לומר. ישנן שתי הצעות: הצעת חברי-הכנסת ספיר לעבור לסדר-היום, והצעת חברי-הכנסת ציולינג להעלות על סדר-היום חוק לתקין פקודת העיריות (בבחירות מילואים בעיר ריית פתח-תקוה). נישג להצבעה.

הצבעה

בעד הצעת חברי-הכנסת י. ספיר — 14
נגד — 36

ההצעה לא נתקבלה.

בעד הצעת חברי-הכנסת א. ציולינג — 37
נגד — 18

ההצעה נתקבלה.

7. חוק המשפחה ושוויון האשה

הזה. רשימתי לא תמצה את כל החוקים, ואעמוד רק על העיקריים, וביניהם מנה: חוק שוויון האשה, שוויון זכויות וחובות בחיי המדינה, החברה והמשק ובכלל מערכת החוקים. גם אז היו בממשלה, ראש-הממשלה דיבר בשמה, אותם שני השרים שהזכרתי לעיל, הרב מימון והרב לוי.

בסבלנות רבה חיכתה האשה בישראל לקיום ההבטחה. היא קיבלה על עצמה את כל החובות המוטלות על אישה, הן מרצונה הטוב והן בתוקף החוקים השונים שחורקו עליה מדינתנו.

עברו כמעט שלוש שנים מיום קום המדינה, ושום דבר לא נעשה למילוי ההבטחות הללו. ולכן באנו, ויצ"ו והתאחדות נשים לשיווי זכויות, לירי מסקנה, שעל האשה להפסיק את שתיתקתה. הצעת-חוק זו המונחת לפניכם, היא קריאת האשה לתת לה את המגיע לה: שוויון הזכויות. בהצעת החוק שהנני מתכבדת להביא לפניכם, חברי-הכנסת הנכבדים, ניתן עיקר תשומת-לב לאותם החוקים, שעם חקיקתם יוקל מצב האשה במשפחה ובחברה.

המועצה באותה הפרופורציה שיגדילו אותם, אם ייערכו בהם בחירות מילואים, כי אז היה המודד של הבחירות אחר לגמרי. אביא דוגמות, לאיוה סילופים זה יכול להביא.

אם סיעתך, חברי-הכנסת ציולינג, קיבלה מאנדרט בתוקף עודף של 300 קול, הרי לא ייתכן שמבחינה דמוקראטית אלמנטרית לא יצטרף עודף זה אל הקולות שסיעתך תקבל בשעה שימנו את הקולות הנוספים. אחרת תהיה התוצאה, שבתוקף מספר קטן של קולות עודפים יהא לסיעתך שני צירים, ונוסף לזה בתוקף עודף קטן כזה בבחירות המילואים ייכנס עוד ציר נוסף. התוצאה תהיה, שבמודד קטן בהרבה מהקיים, ומהו שהיה, אילו היו כולם משתתפים בבחירות? 14 בנובמבר, ייכנסו 3 צירים במקום ציר ורבע.

דוגמה שניה. סיעה כמו "מפנה", שגרמה לשעשוע רב בפתח-תקוה, או פועלי אגודת ישראל, שקיבלו ציר בתוקף מספר קולות פחות ממודד שלם, ורק בתוקף מינום מסויים — אילו היה המודד בנוי על-פי מספר הבוחרים שהיו משתתפים בבחירות בכל אזור פתח-תקוה על בסיס של 17, 19 או אפילו 21 ציר במועצה, היתה התוצאה, שהיום לא היה יושב במועצה אף נבחר אחד משתי הסיעות הנ"ל.

אתה מציע, שנוסף לנבחר שלהם ייכנס עוד אחד. אילו היו מקיימים את הבחירות בכל האזור ב-14 בנובמבר — בקושי היה נבחר ציר אחד, והיום עלולים לשבת שנים, באופן כזה יצא, שהמצב שיווצר יהיה סילוף כזה של דמוקראטיה, שיהפוך את ענין נציגות הציבור, הבאה לבטא את דעת-הקהל במקום, לחוכא ואיטלולא.

אנו נמצאים בתקופת עליה גדולה ויש התפשטות והתרחבות של אזורים חדשים שיהיה צורך לכלול אותם תוך התקופה של שלטון מועצה מסויימת, ויכללו אותם באזור השיפוט של המועצה, ולפי הצעתו של חברי-הכנסת ציולינג יהיה צורך לחייב שם בחירות מילואים. אינני יודע, מדוע זכותם של אלה, שישבו שנתיים וחצי במקום ויהיו מסופחים אליו, מדוע זכותם קטנה מאלה שישבו במקרה אמתול או היום כאן ועברו לשטח אחר?

הי"ר. י. שפרינצק:

רשות-הדיבור לחברי-הכנסת רחל כהן, להבאת הצעת חוק המשפחה ושוויון האשה.

רחל כהן (ויצ"ו):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהכרזת העצמאות בפרק י"ג נאמר: „מדינת-ישראל תקיים שוויון זכויות וחברתי ומדיני גמור לכל האזרחים בלי הבדל דת, גזע ומין“.

בישיבת הכנסת מיום ד' באדר תש"ט מסר ראש-הממשלה את קווי היסוד שלפיהם תנהג הממשלה, ובפרק השני נאמר: „קיימים שוויון מלא וגמור של האשה, שוויון זכויות וחובות בחיי המדינה, החברה והמשק, ובכל מערכת החוקים“. ראש-הממשלה דיבר אז בשם כל חברי הממשלה וביניהם גם בשם שרי-הדת הרב מימון ובשם שרי-הטעם הרב לוי.

בישיבה הראשונה אחרי הפגרה, בט"ז בחשוון תשי"א, אמר ראש-הממשלה בין השאר: „אציין בראשי פרקים את החוקים העיקריים, שאנחנו מתכוונים להכניס בכנס

את החוק המוצע עלידיה לסדר-היום, אלא לדחות את ההצבעה על הצעה זו, מכיון שלפני הממשלה נמצאת הצעת חוק על שוויון זכויות לאשה, ואנו עומדים עכשיו לדון בה בממשלה עם שובו של שר-הדתות מנסיעתו. אני מקווה, שהדיון יתקיים עוד בשבוע הזה, והממשלה תוכל ברוח ההבטחות, שניתנו בקווי היסוד ושהוזכרו עלידי חברת-הכנסת רחל כהן, להביא בזמן הקרוב ביותר הצעת חוק לפני הכנסת, ואז תוכל הכנסת לתת את דעתה גם על הצעתה של חברת-הכנסת רחל כהן ולהחליט אם לקיים דיון בחוק זה או לא.

איני רוצה לחוות דעה במעמד זה על עצם החוק, אך כיון שהחוק מונח לפנינו, נא לשים לב לכך, שהחוק אינו נקרא „חוק שוויון האשה“, אלא „חוק המשפחה ושוויון האשה“. האמת היא, שרק בסעיף אחד או בשניים נוגע החוק באופן ישיר בבעיה של שוויון זכויות האשה. יריעת החוק היא רחבה בהרבה. זוהי הצעת חוק האומרת להסדיר מחדש את חוקי המשפחה במדינה הזאת. אני יכול לתאר לעצמי, שחברת-הכנסת כהן, כשתראה את הצעת החוק של הממשלה, תסתפק בה. אך ייתכן שהיא בכל זאת תעמוד על דעתה, שיש ענין בדיון בהצעת החוק שלה.

אבקש לא להחליט על כך היום, אלא לשוב ולדון בהצעת חברת-הכנסת רחל כהן, כשהצעת החוק של הממשלה תהיה לפני הכנסת.

הי"ר י. שפרינצק:

אני רוצה לשמוע מבעלת ההצעה, אם היא מסכימה לכך.

רחל כהן (ויצ"ו):

לא שמעתי משר-המשפטים, למתי הוא מבטיח להביא לנו את הצעת החוק הזאת.

שר-המשפטים פ. רוזן:

אני מקווה שזה יהיה בקרוב.

רחל כהן (ויצ"ו):

אבקש לנהוג בהצעת החוק שהצעתי, כמו שנהגו בהצעת חוק של חברת-הכנסת לם: להעביר אותה לדיון, ואם תבוא בינתיים הצעת החוק של הממשלה, תידון שתי ההצעות יחד.

ערי זיבוטנינסקי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להציע שהצעת-החוק תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אם יבואו הצעות נוספות מצד הממשלה או מצדדים אחרים, יועברו אף אותן ההצעות לוועדה. הצעתי היא, שוועדת החוקה, חוק ומשפט תביא לפנינו הצעת חוק מושלמת לקריאה ראשונה. גם אני מצדי הייתי רוצה בהזדמנות להוסיף סעיפים מסוימים להצעת-החוק שהוגשה על ידי חברת-הכנסת רחל כהן, כי חושבני שהצעה זו איננה מלאה. בזמן האחרון, בעקב קשרי עם הליגה למניעת כפייה דתית בישראל, עמדתי על מצב האשה במדינה. ואני רוצה להגיד לכנסת, שאיני מתפלל שיש במדינתנו רבים המתפללים כל בוקר; „ברוך שלא עשני אשה“. מצב האשה במדינת-ישראל הוא מחפיר.

בבית הנה יושבות אחת-עשרה חברות-כנסת — אך הן אינן יושבות כאן בדיון הזה. ההגיון אומר, שחברות

משפטים רבים ומרובים מתקיימים במדינתנו בשטח חיי המשפחה, המעסיקים את בתי-הדין השונים בארצנו. מצב התחיקה הקיימת אינו מביע דיון מכל הבחינות. הדיונים נמשכים חדשים ואף שנים, לגלגלי הצדק מתנועעים בכבדות ובאיטיות. עד שכשל כוחו של הצד הסובל למצוא פתרון לררישותיו הצודקות, ומשוכה לפסק-דין לטובתו, הרי במקרים רבים בגלל שאלות סמכות או השתייכות לכנסת-ישראל, הוא מתבטל עלידי בתי-הדין העליון שבמדינה. כתוצאה מכך הגנו עדים להרס חיי משפחה, בלי שהצד הסובל ימצא תרופה וסעד מתאים במצבו זה. נשים דופקות בלתי-המוסדות הציבוריים ודורשות פתרון וסידור למשפחה ולילדים הנשארים לעתים קרובות מחוסרי כל. הן נופלות למשא על הציבור ועל המדינה, וכל זה מחמת העדר תחיקה מתאימה, שתיטיח את זכויות הזוג בענייני רכוש ואחרים הנובעים מחיים משותפים.

הגיע הזמן לקיים את ההבטחה ולהסדיר את ענייני המשפחה בצורה הראויה למדינה חדשה ומתקדמת: אין לסבול יותר, שהאשה תתהלך אכולת ייאוש במקרה שבעלה עוזב אותה; אין לסבול יותר, שילדים ייהפכו לילדים עזובים וילידי רחוב, ויגדלו את מחנה הפושעים הצעירים במדינה; אין לסבול יותר את המצב שהאשה תופלה לרעה רק בגלל היותה אשה. יש להעניק לאשה כושר משפטי וכלכלי מלא כדי שתוכל למצוא את מקומה בחברה ובמשפחה על בסיס של שוויון גמור עם האיש.

הצעת-החוק זו באה למנוע את אי-השוויון השורר בכל השטחים הנ"ל ולהסדיר את היחסים המשפחתיים על בסיס של שוויון גמור בין בני הזוג הן במה שנוגע לענייני הרכוש, והן במה שנוגע לענייני חינוך הילדים וכל שאר הדברים הנוגעים לחייהם המשותפים של הזוג. כן באה הצעת-החוק זו להתקין בתי-דין מיוחדים בעלי שיפוט מהיר ויעיל, שבהם ימצא הצד הנפגע צדק בלי השהיה ובלי הפליה. אמנם ידוע לכולנו, שהיי המשפחה היהודיים הם הסדירים ביותר בהשוואה לחיי המשפחה של אומות אחרות, וברור לכולנו שיש להודות על כך למסורת, הנרבעת מן המוסר העליון שבתורתנו. אך ברגע שרות רעה נכנסת בחיי המשפחה, והזוג נאלץ לפנות לחוק, מתחילה הטראגדיה, ובעיקר של האשה. וכל הצרה נובעת מחוק האישות הקיים, הנותן לגבר את כל השלטון, ולאשה את כל הסבל.

לא נעלם מעינינו שהצעת-החוק זו לקריה בחסר, היא אינה ממצה את כל השינויים הדרושים (חוק הנישואין, הגירושין, חליצה וכו'), אני מאמינה בהתפתחות הדרגתית ונמנעתי לנגוע בדברים העלולים להרבות את הקשיים. הצעת-החוק זו מטפלת רק באותם השינויים, שבכוחם לתקן את העוול בשטח החינוכי ביותר של חיינו האזרחיים בארץ.

אני פונה לכנסת הנכבדה בבקשה, להחליט על קבלת הצעת-החוק זו לקריאה ראשונה.

שר-המשפטים פ. רוזן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני שמח, שסוף סוף ניתנה לחברת-הכנסת רחל כהן הזדמנות להשמיע את דברה ולהביא לפני הכנסת את נימוקיה להגשת החוק הזה.

בקשתי היא, ואני מבקש זאת בשם הממשלה, לא להצביע על הצעתה של חברת-הכנסת רחל כהן להכניס

ארגוב איננה יכולה לעמוד להצבעה. לכן מציע אני, להעמיד להצבעה את הצעת-החוק המקורית, מאחר שחברת-הכנסת שהגישה אותה אינה מוותרת עליה.

זרח ורהפטיג (החזית הדתית המאוחדת):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין בדעתי להיכנס לחיכוך לעצם הענין, אבל אני רוצה להגיש שבזמן האחרון ניכרת בכנסת התפרקות של הרגשות. במקום להעלות בעיות עקרוניות ולהביאן לפני הבוחר בתוך מצע הבחירות, מנצלים בחדשים האחרונים לקיום הכנסת הראשונה את ההתפרקות הקיימת, כדי להעביר כאן ענינים עקרוניים כלליים. לדעתי זהו סילוף הדמוקרטיה, והציבור לא יקבל את הדבר ברצון.

הצעתי היא לנסח את הצעתו של שרהמשפטים, כי לדעתי חברת-הכנסת ארגוב לא ניסתה אותה כהוגן. הצעת הממשלה היתה: לעכב את הדיון על כך, אם נעלה את הצעת חברת-הכנסת כהן על סדר-היום או לא, עד שהממשלה תביא את הצעת-החוק שלה. אני מדגיש, שחברת-הכנסת בן-אהרן איננו צודק באמרו שאין זו פרוצדורה נכונה. יש לנו תקדימים אחדים בכנסת בענין זה. כאשר דנו בחוק שוחד ושלמונים הציע חברת-הכנסת לם הצעת חוק והממשלה ביקשה לא לדון בשאלה, אם להעמיד אותה לסדר-היום או לא, אלא רק לאחר שהממשלה תביא את הצעתה היא בדיון, כי יש לה הצעות משלה. שאם לא כן יוכל כל חברת-הכנסת, "לחטוף" מידי הממשלה את החוקים שהיא עומדת להציע.

גם ביחס לחוק חינוך-חובה היה ענין דומה. חברת-הכנסת ציילינג הביאה הצעה להעלותה לסדר-היום, והממשלה ביקשה לא לדון בה, בהודיעה שהיא מספלת באותו ענין.

גם לגבי חוק דיירות-משנה היה ענין כזה. לי נדמה שהצעת הממשלה בענין זה היא היחידה שהיא נכונה מבחינת הפרוצדורה.

לכן תומך אני בהצעת הממשלה, לדחות את הדיון על דבר ההצעה אם להעמיד את הענין לסדר-היום או לא, עד שהממשלה תביא את הצעת-החוק שלה, ואז נדע אם יש בכלל להעלות את הענין לסדר-היום או לא.

אני מבקש מאת שרהמשפטים להסביר, אם זוהי הצעתה של הממשלה.

יוהר הררי (המפלגה הפרוגרסיבית):

כנסת נכבדה. נראה לי שאי אפשר להצביע על הצעתו של חברת-הכנסת ז'בוטינסקי, המחייבת את ועדת החוקה, חוק ומשפט להכין חוק ביחס לשוויון זכויות האשה, מכיון שהכנסת לא דנה בכלל בבעיה זו. אני מציע, אפוא, שנצא מן הסבך הפרוצדוראלי בצורה זו: אני פונה אל חברת-הכנסת רחל כהן שתשנה את הצעתה לסדר-היום, ולא תעמוד דוקא על הצעת-החוק שהביאה, כי אם תסכים להצעה כללית, לקיים דיון בכנסת על מצב האשה במדינת-ישראל ושוויון הזכויות שלה; אני מציע כמרכן לחברת-הכנסת ז'בוטינסקי להצטרף להצעה זו; ואני פונה לממשלה שתתמוך בדיון כזה, ואז תהיה רשאית חברת-הכנסת רחל כהן להציע את הצעותיה ולהביא את הצעת-החוק שלה; והממשלה תהיה רשאית להביא את הצעת-החוק שלה, וכל מי שיש לו רעיון טוב וגאה ועצה טובה יביאם באותו דיון.

אלה היו צריכות להילחם על זכויות האשה. הדבר הזה לא קרה. הן היו מחולקות ומפורדות ביניהן על כל מיני ענינים.

דוד-צבי פנקס (החזית הדתית המאוחדת):
כמו הגברים.

ערי ז'בוטינסקי:

אבל לפחות בענין זה הן יכולות להתאחד. ביקשתי מיושב-ראש הכנסת את רשות-הדיבור מראש, כי חששתי שמאחר שהבעיה הזאת עומדת לדיון וישנן כידוע רק שלוש אפשרויות לגבי הצעות, יובאו כולן בידי חברות-הכנסת.

הי"ר י. שפרינצק:

פירושו של דבר ששללת זכות האשה.

ערי ז'בוטינסקי:

לא שללתי את זכות האשה במקרה זה, כי חברות-הכנסת אינן עכשיו כאן. אני חושב שענין זכויות הנשים הוא רציני מאוד, והואיל וחברות-הכנסת לא הראו התייחסות מיוחדת למלחמה בענין זה, מתוך שיקולים של השתייכות לקואליציה או מתוך שיקולים אחרים, מציע אני לחברת-הכנסת להתעניין בדבר.

העיקר הוא, רבותי, שבבחירות לכנסת הבאה תצטרך כל מפלגה לומר במפורש, מה היא מתכוונת לעשות בשטח זה. לשם כך חשוב שתיעשה פעולה מהירה בנדון זה עוד בכנסת הזאת. חשוב מאד שוועדת החוקה, חוק ומשפט תביא לכנסת חוק מעובד, שנוכל לדון בו ולהביא היר את עמדתנו, ואם לא נסיים את העבודה לפני כינוסה של הכנסת השניה, נבוא לפחות אל בוחרינו עם הצעות ברורות ודעה ברורה בענין זכויות האשה במדינת-ישראל.

מאיר ארגוב (מפא"י):

כנסת נכבדה. אנו דנים בענין עקרוני ממדרגה ראשונה, ואנו מקווים שדיון זה איננו בא לשם מתן, ה"דעות" לקראת הבחירות, חברת-הכנסת ז'בוטינסקי, אלא אנו מקווים שהכנסת הזאת תקבל עוד בתקופת כהונתה זו חוק בדבר שוויון זכויות האשה. אני מציע שנדון על חוק זה יחד עם החוק שיוגש עליידי הממשלה, עוד לפני הפגרה, ברגע שהממשלה תביא לנו את החוק הזה. אם הממשלה לא תביא הצעת-חוק כזו, נדון בחוק המוצע. לא רק שאינני רוצה להתנקש בהצעת-החוק הזאת המוגשת עליידי חברת-הכנסת כהן, אלא שאני רוצה אפילו לתמוך בדיון בה. הדיון יהיה יעיל, אם ידונו בשני החוקים גם יחד, שלא יעמדו בסתירה זה לזה. אני מציע אפוא שהכנסת תדון בחוק המוצע, בעת שהממשלה תגיש את הצעת-החוק שלה, עוד לפני הפגרה.

יצחק בן-אהרן (מפ"ם):

לדעתי אין להעמיד להצבעה הצעה, שלפיה תועמד הצעת-החוק המוגשת עליידי חברת-הכנסת להצבעה רק בשעה שהממשלה תגיש הצעה משלה. יכולה להיות פניה ברוח זאת לחברת-הכנסת שהגיש הצעת-חוק, שימתין או ישהה את הצעתו עד שהממשלה תביא הצעה משלה; אך ודאי שאין להעמיד למנין את הצעת חברת-הכנסת ארי גובי, כי הצעה כזאת פירושה — שלילת הזכות שניתנה לחברת-הכנסת להגיש הצעות-חוקים משלה. לדעתי, התיצעה שהוצעה עליידי שרהמשפטים ועליידי חברת-הכנסת

שלה. אני מסכים עם חברי־הכנסת ורהפטיג, שהיו חק דימים שלפיהם נדחו הצבעות כאלה מיום אחד ליום מאוחר יותר.

היו"ר י. שפרינצק:

לפי זכרוני, נדחו לא פעם הצבעות על־פי הצעת הממשלה.

יצחק בן־אהרן (מפ"ם):

לא בנימוק שיש לחכות עד שהממשלה תגיש הצעה.

היו"ר י. שפרינצק:

כדי שאדע מה להעמיד להצבעה, אני שואל בכל זאת: היו פה פניות שונות לחברת־הכנסת רחל כהן — מה היו תוצאות הפניות הללו?

רחל כהן (ויצ"ו):

אינני רגילה להיות עקשנית, אבל אני מצטערת מאד שלאחר ההסברה של שר־המשפטים, אינני יכולה לקבל את ההצעה.

היו"ר י. שפרינצק:

יש לנו לפי שעה שתי הצעות ברורות: הצעה של חברת־הכנסת רחל כהן, להעמיד את הצעתה על סדר־היום. והצעתו של שר־המשפטים, המתבססת על הודעה שה' דבר הזה יובא לדיון על־ידי הממשלה עוד לפני הפגרה.

יוסף למ (מפא"י):

ישנה עוד הצעת חברי־הכנסת הררי, שהיא לדעת מרחיקה לכת.

היו"ר י. שפרינצק:

שמעתי את הצעת חברי־הכנסת הררי ושמחתי לקראתה, אבל חברת־הכנסת רחל כהן לא שמחה לקראתה. ואני חושב, שהצעת חברי־הכנסת ארגוב מזוהית עם הצעת חברת־הכנסת רחל כהן.

מאיר ארגוב (מפא"י):

הצעתי היא שהדיון על הצעת חברת־הכנסת רחל כהן יהיה עוד לפני הפגרה.

היו"ר י. שפרינצק:

ההצעה היא לקבוע, שעד הפגרה יש לדון בכך, בין אם הממשלה תביא או לא תביא הצעת חוק לשוויון זכויות האשה.

דוד־צבי פנקס (החזית הדתית המאוחדת):

זהו נגד התקנון של הכנסת. לפי התקנות קובעת הנשיאות את סדר־היום ואת זמני הדיונים על כל נושא ונושא.

היו"ר י. שפרינצק:

זוהי הלכה חשובה, אולם אינני קובעים עתה את סדר־היום של הישיבה שתתקיים מחר. כאשר הכנסת מקבלת החלטה, פירוש הדבר, שהיא משתתפת בקביעת סדר־היום. מתי יש להביא את הענין לדיון, באיזו שעה ובאיזה יום — דברים אלה קובעת הנשיאות. אם ההלכה היא כפי מה שאומר חברי־הכנסת פנקס או לפי הנחתה, זאת לא נחלטי עתה, לשם כך קיימת ועדת־פירושים.

רחל כהן (ויצ"ו):

לאחר שתברר הכנסת ארגוב הביא את ההצעה בצורה שהביא, אני מצטרפת אליו.

עושה פרסיץ (הציונים הכלליים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. דומני שהממשלה והכנסת צריכות להכיר טובה לחברת־הכנסת כהן, שבאה לגולל את החרפה מעל הממשלה ומעל הכנסת, שהטילו על עצמן שתיקה במשך כל שנות עבודתנו, דבר שיש לראותו כמעוות גדול שנעשה לאשה.

החזית הדתית יודעת שאני מכבדת מאד את מסורת ישראל, אולם אינני רואה במסורת ישראל כל סייג לשווי זכויות האשה. והאם אותם התיקונים, שגם אתם, אנשי החזית הדתית, מכירים בהם ושאינם מתנגדים למסורת ישראל — קיימתם? אינני יכולה להסכים לכך, ששאלה חמורה זו תהיה קשורה בדיון עם שר־הדתות. השאלה הזאת נוגעת לגורל האשה במדינת־ישראל. אני דורשת שההצעה שהביאה חברת־הכנסת כהן תבוא לדיון פה. אני מוכנה להסכים להצעת שר־המשפטים האומרת: אנו גומרים את הכנת החוק, ובשבוע הבא תביא הממשלה את החוק ואז נדון על שני החוקים יחד. אולם לדחות את הדבר עד calendae grecae עד שיגיעו לידי הסכם, או שלא יגיעו לידי הסכם עם שר־הדתות, דבר זה לא ייתכן. אני מציעה לכנסת לקבוע תאריך לדיון בהצעת חברת־הכנסת רחל כהן.

שר־המשפטים פ. רוזן:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. חובתי קודם־כל להגן על הממשלה ולדחות את התקפות הביקורת על הממשלה שאינן מוצדקות. מאששים את הממשלה, שעוד לא הביאה את החוק; אך לממשלה היתה תכנית לחקיקה לארבע שנים ולא לשנתיים וחצי, ולא הממשלה הפילה את עצמה, אלא הרוב בכנסת הפיל אותה. ובכן, היה מגוי וגמור עם הממשלה, ומגוי וגמור עם הממשלה גם היום, להביא חוק זה לכנסת ולמלא את הבטחתה. הוכות בידי חברי־הכנסת ורהפטיג החופע או בקריאה אשונה, ולטעון את טענותיו שלא נאה ולא יאה לכנסת הזאת לחוקק חוק כזה לפני הבחירות, אך זה לא ישיפע מראש על הממשלה, מלהציע את החוק כפי שהבטיחה להציעו.

נתבקשתי להתחייב לתאריך מסוים. אני יכול רק לומר שהממשלה תדון ביום חמישי שבוע זה בהצעת החוק, אך אינני מקבל כל התחייבות לתאריך מסוים. אני מקווה שבקול תובא לפני הכנסת עוד לפני פגרת הפסח, אך התחייבות מסוימת אינני מוכן לקבל על עצמי.

אם חברת־הכנסת רחל כהן תצטרף להצעתו של חבר הכנסת הררי, הרי מובן, שגם אני מוכן להצטרף להצעה זו. בין אם הדיון יקויים בצורה כללית ובין אם לא — הממשלה תציע את ההצעה הספציפית שלה במסגרת הדיון הכללי, המוצע על־ידי חברי־הכנסת הררי. ייתכן שגם דיון כללי כזה גם הוא יהיה מועיל.

ועוד הערה אחת — לחברת־הכנסת ורהפטיג, אינני יכול להסכים לכך, שלא ניסחתי את ההצעה באופן ברור. אני הצעתי בדיוק אותה הצעה שהוא הציע, אף־על־פי שהוא דיבר בקול רם קצת יותר — אך זו היתה אותה ההצעה עצמה ובנוסף לא פחות ברור.

אני מציע כפי שהצעתי קודם, שאם לא תתקבל הצעתו של חברי־הכנסת הררי, תקבל הכנסת את הצעתי, והיא, שהיום לא תקויים הצבעה על הצעתה של חברת הכנסת כהן להכניס את החוק לסדר־היום, אלא שההצ' בעה תקויים לאחר שתובא לכנסת הצעת־חוק של הממ'

ישיבה רמ"ג, י"ט אדר ב תשי"א (27 מארס 1951)
— הצעות לסדר-היום (שפרינצק, ורהפטיג, רוזן, ארגוב); חוק תקציבי השירותים הדתיים
היהודיים (בורג, ורהפטיג, רובין) —

היו"ר י. שפרינצק:

לפנינו שתי הצעות. הצעתו של חבר-הכנסת ארגוב, שאליה הצטרפה חבר-הכנסת רחל כהן, היא, שעד הפגרה — בין אם הממשלה תביא הצעת חוק או לא — יתקיים דיון בשאלה זו. ואם הממשלה תביא הצעת-חוק — ודאי טוב. הצעתו של חבר-הכנסת ורהפטיג היא, שהדיון בהצעת חבר-הכנסת רחל כהן יתקיים בשעה שהממשלה תביא חוק בענין זה.

יגיש להצבעה.

הצבעה

- בעד הצעת חבר-הכנסת מ. ארגוב — 51
בעד הצעת חבר-הכנסת ז. ורהפטיג — 13
הצעת חבר-הכנסת מ. ארגוב נתקבלה.

הישיבה נפסקה בשעה 19.00.

הישיבה נתחדשה בשעה 20.35.

ג. חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים, תשי"א — 1951*) (קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו"ר י. בורג:

אני מתכבד לחדש את הישיבה. נחליל בקריאה שניה של חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים. היום הוחלט פה אחד בוועדה שחוק זה יובא היום. לחוק זה הובאו שתי הסתייגויות ונוכל עוד היום לדון בתקציב הנוסף. רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת-הפנים, חבר-הכנסת ורהפטיג.

זרח ורהפטיג (יו"ר ועדת-הפנים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ועדת-הפנים מביאה לפניכם את הצעת החוק של תקציבי השירותים הדתיים היהודיים. הצעה זו, שהובאה עליידי הממשלה, נוגעת לסעיף אחד של החוק הנזכר, והוא הסעיף השלישי המטפל בתקופת כהונתן של המועצות הדתיות הקיימות. הממשלה הציעה להאריך את תקופת כהונתן של המועצות הדתיות הקיימות עד ליום ה' בניסן תשי"ב (31 במארס 1952). ועדת-הפנים החליטה ברוב דעות להמליץ על הארכת תקופת כהונתן של המועצות הדתיות רק עד א' בחשוון תשי"ב (31 באוקטובר 1951).

להצעה זו הובאו שתי הסתייגויות. ההסתייגות האחת — לקבל את הצעת הממשלה, וההסתייגות השניה — לקצר עוד יותר את התקופה של הארכת כהונתן של המועצות הדתיות הקיימות, עד לט' באייר תשי"א (15 במאי 1951).

ההסתייגויות ינומקו עליידי המסתייגים, אבל בקשר עם הצעת-החוק זו ברצוני להוסיף מלים מספר מטעם ועדת-הפנים.

בוועדת-הפנים הובע הרצון לבקש מן הממשלה שתחיש את עיבודו של החוק המקיף והכולל של המועצות הדתיות על השירותים הדתיים היהודיים או השירותים הדתיים בכלל — לא רק של היהודים. פעמים אחדות כבר קיבלנו הורעה מטעם הממשלה שהצעת-חוק זו נמצאת בעיבוד, וביתניים מארכים מדי פעם בפעם את תקופת כהונתן של

(*) דברי הכנסת, חוברת כ"ב (מושב שלישית).

המועצות הדתיות הקיימות. ועדת-הפנים מבקשת מאת הממשלה לסיים את עיבודו של החוק ולהביא לפני הכנסת את הצעת החוק הכוללת. ואז יתקיים הוויכוח אשר הדיו נשמעים מדי פעם בפעם מסביב לסעיף טכני זה של הארכת תקופת כהונתן של המועצות הדתיות.

כמו כן הובעה בוועדת-הפנים התביעה והטענה בקשר עם הרכבן של כמה מן המועצות הדתיות, ובעיקר בקשר עם המועצה הדתית שכירושלים. היה דייוורברים בענין זה בוועדת-הפנים, ובאכיוח שר-הדתות הודיע שהם ישתדלו לצרף למועצה זו באיכיוחם של כמה גופים הסבורים שאין הם מיוצגים במועצה הדתית בירושלים. ענין זה לא תוקן עד עכשיו, ובוועדת-הפנים חזרו על תביעה זו. אנחנו מבינים את רצוננו ומקוים ששר-הדתות יביא דבר זה בחשיבון, וישתדל להשלים בזמן הקרוב את הרכב אותן המועצות הדתיות שביתחם אליהן טוענים שאין הן שלמות. בשם ועדת-הפנים אני מבקש להאריך את תקופת כהונתן של המועצות הדתיות. הואיל ואני בין המסתייגים יענה בשם רוב הוועדה חבר-הכנסת ספיר.

היו"ר י. בורג:

רשות-הדיבור לחבר-הכנסת רובין, שיגמק את הסתייגותו של חבר-הכנסת פרי.

חנן רובין (מס' 1):

כנסת נכבדה. בניגוד לדעתו של הרוב אני מציעים להאריך את תקופת כהונתן של המועצות הדתיות עד 15 במאי 1951. כלומר אני רוצים לאפשר לממשלה במשך הודש וחצי שעוד נשארו לה, לנצל את פגרת הכנסת על מנת לסלק את החוב ולהכין את החוק. בענין זה נהגנו רוחב-לב רב, ביחוד לאור העובדה שלפני שנתיים ביקש שר-הדתות שהות של שלושה שבועות להגשת החוק. אני חושבים שזה הוגן מאד מצדנו, אם כעבור שנתיים אני נותנים לא רק את שלושת השבועות המבוקשים, אלא חודש וחצי. אני חושב שרחבות-לב זו ראויה להוקרה גם מצד הממשלה.

הדתות בקשר להבאת הצעת החוק המקיף והכולל. משרד הדתות מילא את חובתו בתקופת אותם שלושת השבועות שהוזכר חבר הכנסת רובין; הוא הביא הצעת חוק שלוש שבועות, אלא שאחרי כן הסתבכו העניינים, מאחר שהענין קשה מאד, ואולי גם בגלל חילוקי דעות. בכל אופן, הענין הסתבך והממשלה עוד איננה מוכנה להביא את הצעת החוק. שמענו מפי הנציגים האלה כי הם מחשישים עכשיו את הכנת הצעת החוק והחלטנו בוועדת הפנים לבקש מהממשלה להחיש עוד יותר. משום כך אין מקום לדברי חבר הכנסת רובין, שכאילו היתה הונחה מצד שר הדתות.

לעומת זאת נראה לי, שאין זה צורך להאריך את תקפו של החוק רק עד 31 באוקטובר, כפי שמציע רוב הוועדה. חוק זה נוגע לתקציב השירותים הדתיים, ותקציב זה הוא ענין לשנה שלמה. למועצות הדתיות אין תקציב עצמאי, אילו היה להן תקציב כזה — היו יכולות לעשות מה שמציעה עכשיו הממשלה לכנסת: להציע תקציב ביניים. אך המועצות הדתיות והתקציב השירותים הדתיים קשורים עם תקציב העיריות והמועצות המקומיות. העיריות והמועצות המקומיות יקבלו תקציב לשנה שלמה, כלומר עד 31 במארס 1952. לכן מן הנכון שגם תקציב המועצות הדתיות יהיה תקציב שנתי. מהי טענת נציגי הרוב בוועדה? — הם אומרים שמצריך לקצר את התקופה כדי להכריז, כביכול, את הממשלה לדאוג לכך, שהמועצות הדתיות יקומו לפני 31 במארס 1952, כדי שיוכלו להגן על תקציב לשנה אחת — מה? באפריל 1952 עד 31 במארס 1953. מדוע הם דואגים לתקציב של שנה שלמה, לשנת 1952/53, ובאותו זמן רוצים להרוס את התקציב לשנה שלמה של 1951/52? למה הם מקרבים את הרחוק ומרחיקים את הקרוב? אם אתם דורשים לשלמות התקציב, יש לדאוג לכך קודם כל בשנה זו. אם בינתיים יקומו מועצות דתיות חדשות — אין זה מפריע לנו להכין את תקציב הביניים לשנה הבאה; ואיחיו כמה חדשים לפי התקציב שיתקבל עלי ידי המועצות הדתיות הקודמות. אינני רואה בכך שום פסול. לעומת זאת אני רואה קושי גדול בהכנת התקציב לשנה שלמה, אם תוארך כהונתה של המועצה הדתית רק לכמה חדשים, וכן אני רואה קושי בהכנת התקציב רק לכמה חדשים, כאשר העיריות מכינות את תקציבן לשנה שלמה. משום כך נראה לי שאין טעם לקצר את התקופה הזאת. אני מציע לכנסת לקבל את הצעתה המקורית של הממשלה ולהאריך את תקפו של החוק לשנה שלמה.

יוסף ספיר (בשם רוב הוועדה):

כנסת נכבדה, הוועדה לא יכלה לקבל את הצעת חבר הכנסת פרי, שאת הסמינאריה נימק חבר הכנסת רובין, להאריך את תקפו של המועצות הדתיות רק עד 15 במאי, כי הבעיה העומדת לפנינו איננה רק בעיה של המועצות הדתיות בתוקף סמכותן, אלא זוהי בעיה של חוק השירותים הדתיים בכלל. חוק זה איננו מוגבל אל ורק לשירותים דתיים יהודיים, אלא הוא צריך להקיף גם שירותים דתיים של דתות אחרות. משום כך אין להניח שבמשך תקופה קצרה כזאת אפשר יהיה להביא לפני הבית את כל המכלול הזה של בעיית השירותים הדתיים, שהוא מורכב למדי. משום כך אין התאריך של 15 במאי בא בחשבון, כי ודאי יהיה צורך להאריך שוב את התקופה עד הבאת החוק כולו.

ועתה, כמה הערות לעצם ההסתייגות. אנו בטוחים שהממשלה הזאת, שהתפטרה או פוטרה, בוודאי תהיה מעוניינת עוד לפני הבחירות להביא לפני הבוחר את כרטיס הביקור שלה גם בשטח זה, כי זה בוודאי יעניין את הבוחר לדעת כיצד רואה הממשלה הזאת את צורת ספוק השירותים הדתיים. חושבני שיש חשיבות מרובה בכך, שאותה תקופה של תמרונים והתחמקות מסידור ברור מצד מפלגות שונות המהוות את הקואליציה, משמשת הצדקה מספקת להגבלת הזמן שבו יוארך תוקף החוק. אחת הנקודות העיקריות של הביקורת היא לרענן את זכרונם של חברי הממשלה, כי לפעמים יש לי הרגשה שזכרונם בעניינים מסויימים חלש מדי. המוסדות האלה, המופיעים בשם מועצות דתיות — אין איש יודע כיצד הורכבו ומי יושב בהם. הרשויות המקומיות המעציקות להן תקציבים, ושחובתן להעניק להן תקציבים, אין להן השפעה על ההרכב, בייחוד כשהמועצות הן שר הדתות, והוא המכריע בשעה שיש מחלוקת בין הרשות המקומית המשלמת ובין המועצה הדתית המקבלת. אין פיקוח ציבורי מספיק על כל אותם המוסדות הקיימים כאדמיניסטרציה מונופוליסטית של חוגים דתיים. עובדה זו דייה כדי לתבוע שתובטח אדמיניסטרציה מתאימה, יעילה, הוגנת וראויה למדינה מתקדמת. אנו אומרים שאי-הסדרים השוררים במוסדות אלה אינם לכבוד המוסדות האלה ואינם לכבוד המדינה הרוצה לכפות את ההזדקקות למוסדות אלה על כל אזרחי המדינה. אבל, כיום המצב הוא כזה שמעט מחצית הישוב — לפי החוק — כבר אינה נזקקת לכך, כי לפי החוק רק אלה הרשומים בפנקס כנסת ישראל חל עליהם שיפוט חובה בעניינים אישיים מיוחדים לפני בתי דין רבניים; והיות ומחצית הישוב כבר לא רשומה בפנקס כנסת ישראל, הרי בתי הדין הרבניים אין להם זכות שיפוט לגבי אותה המחצית.

מאיר ארגוב (מפא"י):

איש לא הודיע על יציאה מכנסת ישראל.

חנן רובין (מפ"ם):

אם אינני טועה, הריני מצטט פסקדין של בית המשפט העליון בענין זה. אני אומר שכל הדברים האלה מחייבים לא להמשיך בקו ההתחמקות שבו נקטה הממשלה, והדברים תובעים הסדר. עקב הסדר זה נקיים את הבירור הדרוש על עניינים פרינציפליים. כאשר יוצע ההסדר, נציע אחד ממצדו חוקים וסדרי שיפוט כאלה שאינם מחייבים בניאדם שאינם רוצים בכך, להזדקק לשירותים הדתיים או למוסדות השיפוט הדתיים.

מתוך כל הנימוקים האלה אנו מציעים להגביל עד למינימום את זמן כהונתן של המועצות הדתיות, ול- האריכו רק עד המועד הדרוש לממשלה כדי שתכין את החוק; וזהו — כזכור — חוק שהובטח לנו עוד לפני שנתיים.

היו"ר י. בורג:

רשות הדיבור לחבר הכנסת ורפהטיג, להנמקת הסתייגותו.

זרח ורפהטיג (החיות הדתית המאוחדת):

כנסת נכבדה, אני מציע לכנסת לקבל את הצעת הממשלה ולהאריך את תקופת כהונתן של המועצות הדתיות עד ה' בניסן תשי"ב (31 במארס 1952). קיבלנו בוועדה הסברה מקיפה מצד נציגי משרד הדתות ומשרד המשפטים, שלא היתה כאן כל הונחה מצד משרד

— חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים (ספיר, בורג); חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1950/51 (בורג, פנקס) —

תקפן של המועצות הדתיות, על מנת שתהיה שהות מס' פקת להכין הצעת-חוק מקיפה. ואחרי התאריך הזה תעבור הצעת-החוק קריאה ראשונה, שניה ושלישית במליאת הכנסת, עוד לפני לפני 31 במארס 1952 — סוף שנת הכספים.

בשם רוב הוועדה אני מבקש, איפוא, לדחות את שתי ההסתייגויות.

היו"ר י. בורג:

ניגש להצבעה. אעמיד למנין ראשית כל את ההסתייגויות.

הצבעה

התיקון של חבר-הכנסת א. פרי לא נתקבל.

בעד התיקון של חבר-הכנסת ז. ורהפטיג — 37

נגד — 5

גמעים — 8

התיקון של חבר-הכנסת ז. ורהפטיג נתקבל.

היו"ר י. בורג:

נצביע על החוק עם התיקון שנתקבל.

הצבעה

חוק תקציבי השירותים הדתיים היהודיים (תיקון)

תשי"א — 1951, נתקבל.

מצד שני, אין רוב הוועדה רואה שום הצדקה לקבל את הצעת הממשלה כפי שהתבטאה בהסתייגותו של חבר-הכנסת ורהפטיג — להאריך את מועד כהונתן של המועצות הדתיות עד ל־31 במארס 1952. הרוב בוועדה יצא מן ההנחה שגם בתקופה עד ל־31 באוקטובר תסיפק הממשלה להכין את הצעת החוק במלואו על כל פרטיה, ולהביאו לפני הכנסת. דבר זה יתן לנו שהות מספיקה לדון בענין בוועדה עוד לפני תום שנת-הכספים ולהחזיר את החוק לקריאה שניה ושלישית במליאת הכנסת. אם לא כן, נעמוד שוב ב־31 במארס 1952 בפני עובדה שהחוק לא יהיה מוכן עדיין סופית, ושוב תעמוד שאלה של הארכה נוספת.

מכל הבחינות, אין שום הצדקה להשאיר את המצב הקיים, ויש להכניס משטר וסדר בכל מערכת הענינים הקשורים עם השירותים הדתיים; ומשום כך צריך להסיר דיר את הענין הזה הסדר נכון.

אשר לטענת חבר-הכנסת ורהפטיג ביחס לתקציב — אין שום קשר בין שני הדברים. התקציב של המועצות הדתיות ייבצע לשנת-הכספים 1951/52 ללא קשר עם מועד כהונתן, כשם שהדבר נעשה ברשויות המקומיות שהכינו תקציב לשנה שלמה גם אם ביתנים היו בחירות ונשתנו כל המועצות.

בשל כל הנימוקים שמנתי, מציע רוב הוועדה לקבל את התאריך של ה־31 באוקטובר כתאריך אחרון למועד

ד. חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1950/51, תשי"א 1951

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

בין בתקציב הנוסף שיוגש לכנסת לקראת סוף שנת הכספים.

אזכיר כמה סעיפים, שעוד בתוך שנת-הכספים הוס' כמ בוועדת-הכספים לאשרם, בהנחה שגם הבית יאשר אותם כאשר התקציב הנוסף יובא לפניו. תקציב משרד-האוצר הוגדל ב־160,000 ל"י, כדי לאפשר גביה יעילה יותר של שני מסים — מס-הכנסה ומס-מותרות. נמצא לנחוץ להוסיף 100 פקידים למנגנון מס-הכנסה, ו־80 פקידים למנגנון מס-מותרות. ראינו הצדקה להגדלה זו. כן מצאנו לנכון להיענות לדרישה שהוגשה עליידי הממ' שלה ונתמכה עליידי הוועדה שטיפלה בשאלות המעברות, להקציב 475,000 לירות למשרד-הסעד למען פעולה דחור' פה בתחילת החורף במעברות, וכן 25,000 לירות למשרד-הדתות, למען ספק צרכים דתיים במעברות. הגדלנו את הסכום שהוקצב כהענקות לרשויות המקומיות. בתקציב המקורי היה רק סכום של 1,900,000 ל"י, וועדת-המשנה של ועדת-הכספים ביררה את הבעיה הזאת, והוחלט, על יסוד מקורות מסוימים, להוסיף לסכום הכולל של ההע' נקות לרשויות המקומיות 636,000 ל"י. כן הגדלנו את התקציב של משרד מבקר-המדינה ב־15,000 לירות. גם משרד-התחבורה וזה להגדלה ב־180,000 לירות, כדי להרחיב את המנגנון, כפי הנדמה לי, בעיקר בקשר עם חלוקת החבילות המתקבלות מחוץ-לארץ ולעבודות אר-עיות מסוימות, אך הוצאה זו כוסתה עליידי הכנסה גר' ספת של משרד-התחבורה. כן מוצאים אנו ברשימת ההר'

היו"ר י. בורג:

נעבור לחוק התקציב — התקציב הנוסף.

רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת-הכספים חבר-הכנסת פנקס.

דוד-צבי פנקס (יו"ר ועדת-הכספים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עלי להביא לפי הכ' נסת את חוק התקציב מס' 2 לשנת 1950/51, תשי"א — 1951. זהו התקציב הנוסף, הבא להשלים את התקציב הרגיל שנתקבל בראשית שנת התקציב. הנוחה הפאר-לאמנטארי הוא, לבוא לפני סוף שנת-הכספים בהצעה למילואים בתקציב, גם בהכנסות וגם בהוצאות, והתקציב הנוסף הזה בא לענות על צרכים תקציביים מסוימים בהוצאות, ועל כיסוי לתקציבים אלה בהוצאות עליידי מקורות הכנסה שלא נראו מראש. ייתכן שהנוחה הוא, שתקציב כזה למילואים מובא לפני הפארלאמנט לא כמה ימים לפני תום שנת-הכספים, כי אם כמה חודשים או כמה שבועות לפני תום שנת-הכספים. אנו מביאים את התקציב רק היום ובעצם אני יכול לקרוא לו "תקציב דה-פאקטו", כי כל הרשום בתקציב הזה, ובמיוחד לגבי ההוצאה אינה תכנית כספית לביצוע, כי הסכומים כבר הוצאו ברובם או יוצאו עד סוף שנת-הכספים, עד 31 במארס 1951. ההוצאות המפורטות בתקציב זה הוצאו בחלקן במרוצת השנה עליידי שר-האוצר בהסכמת ועדת-הכספים, והיה מובן שהצעות אלה להגדלת ההוצאות יובאו בחש'

לישית — 25,000 לירות, פיקוח על כלירכב — 35,700 לירות, ועוד סכומים שונים.

יש עוד ברזרבה כ־400,000 לירות שהאוצר יצטרך להם כדי לשלם הפרשי משכורת למפרע, זומן שכל פקיד ופקיד התחיל לעבוד במשרתו, בהתאם לזירוג שנקבע, וייתכן שהסכום של 400,000 לירות לא יספיק כדי לכסות את כל ההפרשים האלה, ואזי יהיה צורך למצוא את הכיסוי בתקציב החדש שיתחיל באחד באפריל שנה זו.

ברצוני עכשיו להזכיר לבית, שכאשר הוגש התקציב של השנה הנוכחית, הודיע שריהאוצר על דעת הממ"שלה וגם על דעת ועדתי הכספים, שכל הכנסה מעל לאומי דן תוקדש לכיסוי נוסף לתקציב הבטחון. אתם זוכרים שבתקציב הבטחון הקדשנו בשנת התקציב 1950/49, 7,500,000 ל"י בלבד מתוך התקציב הרגיל, ובשנת הכספים 1950/51 הכפלנו את התקציב הוצאת והעמדנו אותה על 15,000,000 לירות, ואמרנו שאם יהיו לממ"שלה הכנסות מעל לאומי, יישמשו ההכנסות הנוספות האלה גם הן לכיסוי תקציב הבטחון.

אני שמח לציין, שאמנם יש לצפות להכנסות נוספות שלא נרשמו באומדן של התקציב, אף-על-פי שיש סעיפים אחדים שלא נתנו את מה שקבענו להם באומדן. יש לצפות שנוסף לאותן 3,495,000 לירות המתחלקות על-פי התקציב הנוסף, תהיה עוד הכנסה נוספת של שנים עד שלושה מיליון לירות, ואלה יוקדשו לא להגדלת תקציב הבטחון, כי אם להגדלת הכיסוי כמקור לתקציב הבטחון. אם נניח שהסכום הזה יהיה כשנים-וחצי מיליון לירות, הרי בשנה זאת נוכל להקציב מתוך התקציב הרגיל 17,500,000 לירות לכיסוי תקציב הבטחון. אני מד"גיש זאת, כי השנה הוצאו שטריהאוצר לכיסוי תקציב הבטחון בשני שלישים פחות מאשר בשנה הקודמת, ומאחר שכולנו טוענים, ובצדק, ששטרי האוצר הם גורם להגדלת האינפלציה, הבאתי את הדברים כדי להראות שנעשתה פעולה כדי לחוסם בהגדלת האינפלציה הנגרמת על-ידי הוצאת שטריהאוצר. כדי לתת להודעה זו שנמסרה בזמנו על-ידי שריהאוצר ביסוס חוקי, קבענו סעיף מתאים בחוק, סעיף 4, ואני קורא אותו: "עלה סך כל הכנסות המדינה בשנת-הכספים 1950/51, כהגדרתה בחוק התקציב, על אומדן לפי התור ספת הראשונה לחוק התקציב ולפי התוספת הראשונה לחוק זה, יישמש היתור מקור הכנסה לכיסוי תקציב הבטחון לשנת-הכספים האמורה כפי שנקבע על-ידי ועד-הכספים של הכנסת בהתאם לסעיף 4 של חוק התקציב".

אסיים בזה את הערותי לתקציב הנוסף, ואני שמח לציין שאין הרבה הסתייגויות לתקציב זה — דבר שלעצמי אינני יכול לצפות לו לגבי התקציב שנגיש מחר לבית.

אבקש מאת כבוד היושב-ראש, לתת למסתייגים להשמיע את הסתייגויותיהם.

היו"ר י. בורג:

אנו עוברים להסתייגויות לחוק התקציב.

רשות-הדיבור לחבריה הכנסת בן-אליעזר.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות):

אדוני היושב-ראש. אולי זוהי הפעם הראשונה, שאני עולה להסתייג מתקציב ומסעיפיו, בלי שאדע בדיוק, איך

צאות סכומים הנובעים מחיסול משרד-האספקה והקיצוב בתוך שנת-הכספים והעברת סמכויותיו למשרדים אחרים. הסכום שאפשר היה לחסוך אותו במשרד-האספקה היה קיצוב היה — 171,500 ל"י. לעומת זה היה נחוץ להו"סוף למשרד-המסחר והתעשייה 130,000 לירות ולמשרד-המשטרה 164,000 לירות. אך כאן עלי לציין שלא כל הסכום הנוסף למשטרה מתייחס לתפקידי הפיקוח שה"עברו למשרד-המשטרה, כי הסכום של 164,000 לירות כולל גם הוצאת 250 שוטרים נוספים לירושלים ולסביבתה ו־50 נוטרים. כן הוגדל תקציב משרד-החקלאות, אגף המזון, בסכום של 265,000 לירות. משרד-החקלאות מקבל הגדלה בתקציב בסך הכל ב־380,000 לירות. ההפרש בין הסכום המוקצב לאגף המזון שהזכרתי, דהיינו 265,000 לירות וסכום ההגדלה הוא 100,000 לירות שהוצאו גם הן על דעת ועדתי הכספים, לפי הצעת הממשלה, לשם התכנונות למלחמה נגד סכנת הארבה, ו־15,000 לירות שהוקצבו לבית-הספר החקלאי "מקוה ישראל". משרד-הבריאות הקציב, על-ידי הגדלת תקציבו, 96,000 לירות "להדסה". הסתדרות זו, שכולנו יודעים את גודל מעשיה לבריאות העם בארץ מאז סוף מלחמת-העולם הראשונה, לא יכלה עוד לעמוד בכל היקף פעילותיה, וכדי לאפשר לה זאת, הוקצבה לה תמיכה בסכום של 96,000 לירות. גם משרד-החן היה זקוק, לשם פעולה פוליטית מיוחדת, לס"כום של 100,000 לירות, ובתוך רשימה זו ברצוני להזכיר לבסוף סכום של 25,000 לירות שהוקצב למשרד ראש-הממשלה, כדי לאפשר לו לעמוד בהבטחתו לתת פרס ילודה לכל אם הווכה לעשרה ילדים חיים. כן הגדלנו את ההוצאות להענקות להולדת מחירים של מצרכי מזון חיוניים, כדי למנוע את ההתייקרות בהם, ב־1,100,000 ל"י. סכום זה מתכסה מההכנסה של אגף המזון, שהשתייך קודם למשרד-האספקה והקיצוב ועכשיו למשרד-החקלאות, על-ידי תשלומי-תר או קרן-השואות, ואנו משתמשים בהם כדי להויל, כפי שאמרתי, מצרכי-מזון חיוניים.

אנו באים, אם אסכם את כל סעיפי ההוצאה, להגדלת ההוצאה בסכום של 3,495,000 ל"י. הכיסוי לסכום זה יושג בין היתר על-ידי הגדלת ההכנסה במס-הכנסה. אולי זוכרים חברי-הכנסת, שקבענו בזמנו אומדן של 14,000,000 לירות לשנה זו. אחר-כך, כאשר דנו בתקציב החינוך, הגדלנו את האומדן ב־600,000 לירות, וכעת אנו מגדילים את האומדן בעוד 1,800,000 לירות. אנו מגיעים אפוא להכנסה משוערת של 16,400,000 לירות ממס-הכנסה בשנה זו.

ההכנסה משירותים שונים, וכן מספרי אחווה, גם היא גדלה; אנו מגדילים את האומדן בספרי-האחווה ב־215,000 לירות, ובשירותים שונים ב־200,000 לירות. קיבלנו אינפורמציה כוללת, בדיונים על התקציב הנוסף ועל הרזרבה הכוללת העומדת לפי חוק התקציב לרשות שריהאוצר ושהיתה בסכום של מיליון לירות לשנה זו — שהוצאו כ־600,000 לירות לענינים שלא נראו מראש. אינני חושב שעלי כעת לפרט את כל הדברים האלה, אזכיר רק אחדים מהם:

הוצאות קרן הפקדון וקרן ההוולה — 28,150 ל"י
הוצאות של המילוא העממי — 25,000 "
עזרה רפואית לקוריאא — 25,000 "
סיוע טכני לארצות נחשלות — 10,000 "

וכן, למשרדים שונים, כגון: 50,000 לירות למשרד הפנים לשירותים מוניציפאליים במעבדות. המכביה הש-

אלא גם בדרישתה לקבלת תשלום ניכר למדי בעד מה שהם קוראים היום יבוא בלי תשלום. אך גם לזה אין צורך במשרד, כי יבוא בלי תשלום זה הוא מצומצם מאד ואינו חפשי לציבור הסוחרים, וציבור הסוחרים גם אינו צריך לבוא למשרד זה. קודם הנבילו ציבור זה למספר של 13 חברות, עכשיו, כפי שאני מבין, מגבילים אותו עוד יותר, וכי איוה צורך יש במשרד גדול של מסחר ותעשיה ?

אני רוצה להוסיף, שמשרד זה, שהיה בזמנו צמוד למשרד-האוצר ומספר העובדים בו היה 165, מגיע כיום ל-800. ביבוא בלי תשלום אין משרד זה מטפל. קניית מזון וקניית דברים חיוניים אחרים, עד כמה שאני מבין, נמצאת בדרוש אנגליה-המוזל של משרד-החקלאות, וגם שאר ושאריות המשרד למסחר ותעשיה יביא תועלת גדולה לחיי הכלכלה בארץ. אך חושבני שהיה טוב מאד אילו נעשה ארגון משרד-המסחר-ותעשיה באטיות ובהתמדה, ואיני חושב שיש בזה חכמה רבה לקפץ ממספר של 165 ל-800 איש, בלי לדעת בדיוק איפה להעמיד את האנשים ואיך לנצל את כוח האדם. לכן, מתוך גישה חיובית לתפקידי משרד זה אני מציע בהסתייגותי, להקטין אותו עד החצי, פירוש — עד 400 איש.

להסתייגותי השלישית יש אופי אחר לגמרי. אפי' הוא פוליטי יותר מכלכלי. בתקציב נוסף זה של 100 אלף ל"י למשרד-החץ יש סעיף לשם פעולות מיוחדות, ופעולה מיוחדת זו קשורה במלחמת הנציגות הפור ליטית והדיפלומאטית שלנו באו"ם בשאלת ירושלים. אין אני יכולים לאשר את הסכום הזה, באשר אנו שוללים שלילה גמורה את הפעולה שנעשתה באו"ם בשאלת ירושלים. אנו חושבים, שהפעולה שנעשתה שם היא אנטי-לאומית, בניגוד לאינטרסים הלאומיים של ישראל ובניגוד לריבונותה של ירושלים היום ולעתיד לבוא.

חושבני, שגם הפעם נצטרך להודות, כמו בהרבה מקרים בעבר, שהדיפלומאטיה שלנו לא הצליחה להגשים את תכניתה. רק הודות לשלונותיה בעבר ובהווה, ולחוסר הצלחתה להגשים את תכניתה האוריינאלית — נוצרו מצבים ותנאים, שבעטיים הגענו למצב טוב בהרבה מבחינת האינטרס הלאומי שלנו. (קריאות מספיקי ארוכה מאד. אין ספק, שלא היינו מתנגדים לתת תוספת למשרד-החץ לשם פעולה מיוחדת, ודוקא פעולה מיוחדת הקשורה בירושלים — יהיה זה סכום של 100 אלף ל"י, או סכום גדול בהרבה. אין גם ספק בדבר, שאילו העביר משרד-החץ את משרדו לירושלים, הוא היה קובע בזה את עתיד העיר הזאת וריבונותה על-ידי עובדה קיימת. הרבה פעמים וארצות היו מכריזות בוודאי בעובדה זו, מהן מתוך רצון ומהן מתוך אירצון. אין אני יכולים להסכים לאשר סכום זה לפעולות מיוחדות למשרד-החץ, משום שאנו משוכנעים, שההסכמה שניתנה בשם ממשלת ישראל באו"ם לתכנית השבדית, עומדת בניגוד גמור לאינטרסים של ישראל ובניגוד גמור לרצון העם ושאיפותיו.

להסתייגותי מתקציב שהכסף הנקוב כבר יצא. אין כל סיכוי לא רק לכך שהסתייגותי תתקבל, אלא גם אם תתקבל — שהכסף יתקבל בחזרה.

סיבה שניה, שהיא קשה במקצת, מכיון שתקציב נוסף זה עומד בעצם בניגוד להצהרה חגיגית שניתנה מפי שר-האוצר בבית, של עורך הכנסה על אומדן התקציב הרגיל 1950/51 יוקדש לכיסוי תקציב הבטחון. ובאן יש עובדה בולטת ומצערת מאד, שסכום שהוא למעלה מ-6% מהתקציב הכללי, ושהוא בעצם הכנסה נוספת לאומדן, סכום-הכנסה זה לא ניתן לתקציב הבטחון אלא כתוספת לתקציב הרגיל. ויושב-ראש ועדת-הכספים מנסה באמת בדבריו ובמספיקי המוצלחים מאד להסביר, שה-הבטחה עדיין קיימת, ובעיקר היא קיימת אם נניח, שה-הכנסות עוד יוגדלו לפי המשוער.

על-כילפנים, אם אני בא בכל זאת ומנסה להסתייג, הרי זה כדי להסתייג מסעיפים אחדים שהשפעתם כבר ניכרת גם בתקציב של ששת החדשים לשנת 1951, מכיון שמה שהוסף בתקציב הנוסף לתקציב הרגיל, כבר נכנס באופן אוטומאטי לרשימת המסים ולמשרדים כתוספת גם לשנה הבאה.

בזמני, כשלפני היועדה הובאה ההצעה להוסיף 80 עובדים נוספים לפעולות מס-המותרות, התנגדנו להצעה זו. לא התנגדנו לתוספת 100 עובדים לגביית מס-הכנסה; אך 80 עובדים אלה התנגדנו, משום שראינו בהם ניגוד גמור לשיטתה הכלכלית של הממשלה. הממשלה כולה היא נגד מותרות; ומותרות הן מבחינה של יבוא, כי הממשלה אינה מרשה הכנסת סחורות ויבואן, והן מבחינת תוצרת מקומית, כי הממשלה אינה מרשה תוצרת מקומית של מותרות. הממשלה משתדלת לצמצם את המותרות בחיינו הכלכליים — אם בצדק או שלא בצדק, ברגע זה לא אעמוד על כך. על-כילפנים עובדה היא, שהממשלה משי-תדלת לעשות זאת, ולמה דרושים 80 עובדים נוספים דוקא לסעיף זה — לא מובן. זה יכול להיות מובן רק מבחינה אחת: שהממשלה רואה בכל דבר מותרות; כל מצרך שמחוצ לגבולות תפריט ה"צנע", הוא לפי דעתה דבר שבמותרות. לכן התנגדנו לסעיף זה.

שר-האוצר יכול להגדיל את מספר העובדים במשרדו בסעיפים רבים, ובדוק. אך אין אנו רואים שום סיבה להוסיף לסעיף זה של מותרות, תופעה שהממשלה לוחמת נגדה בחיי הכלכלה, 80 עובדים. לכן אנו מבקשים למחוק את הסעיף הזה.

הסעיף השני שאנו רוצים להסתייג בו, ושיש לו תוצאות גם בתקציב הבא, הוא סעיף משרד-המסחר ותעשיה. אנו חושבים, שתפקיד משרד-המסחר-ותעשיה הוא תפקיד חיוני מאד. ייתכן מאד, שהיינו מוכנים להקדיש לו סכום גדול בהרבה, וכן גם מספר עובדים גדול יותר ממה שמשרד זה דורש לעצמו. עצם הצטרפותו של מר גרי לממשלה ועצם הקמת משרד זה יכול היה באמת לשנות במשהו את שיטת הכלכלה המקובלת על הממשלה. אך עובדה היא, שעם כניסתו של מר גרי לממשלה ועם סגירת משרדו של מר דב יוסף בשעתו, לא שינה משרד-המסחר-ותעשיה כמעט שום דבר בשיטה הכלכלית של הממשלה עד היום. אמנם דיברו על מס-קנות כלכליות של הממשלה שהציעה יבוא בלי תשלום, אלא שהפכו זאת לא ליבוא ולא לתשלום, אלא פשוט לעסק של שוק שחור גלוי, לא רק ביריעת הממשלה,

קודם את הבוחרים שלי, וב14 לנובמבר החליטו הבוחרים בניגוד לדעתו של חבריה הכנסת כסה.

נתיב הייסורים הצפוי לאדם זה כולל נסיעה לירושלים, התרוצצות במשרדים ודחיה בלך־רשוב, והתוצאות ידועות. ואנשים אלה, בעלי המלאכה הפונים אל המשרדים, מופנים למעשה אל השוק השחור לקנות את הדרוש להם בכל מחיר. ושוב: אין דברי מכוונים רק לפרט מסוים; הדברים חלים גם על מוסדות ציבוריים חשובים מאד שאינם נושאים חן בעיני חבריו של חברה הכנסת כסה. אני משבח ומרמס את בעליה המלאכה, שלמרות היחס הזה הם מייצרים חלקי בריים, מכשירים, כסאות וכר; חושבני שמן הראוי שהכנסת תדע מה שיוודע כל איש ברחוב.

זלמן ארן (מפא"י):

מניין מקבלים בעליה המלאכה את החומר הגלמי שלהם? האם גם אותו מייצרים הם בעצמם?

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

אני מציע, בגלל ההיפוטרופיה שבסעיף זה, להוציא 400 עובדים. חושבני שמן הראוי להעביר אותם למשרד האוצר. אינני טוען נגד הפרט, אלא נגד אלה העומדים בראש. תיקון זה מתבסס לכאורה ב44 אלף ל"י, אבל למעשה מגיע הסכום ל־400 אלף ל"י. אני מבקש לקבל את ההסתייגות הזאת ולמחוק מתקציב זה 44,150 ל"י.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

כנסת נכבדה. אמרתי בדברי הפתיחה שלי שהתקציב הזה הוא תקציב דה־פאקטו וגם המסתייגים היו יכולים להביא זאת בחשבון, במיוחד לגבי ההסתייגות של חבר הכנסת בן־אליעזר לגבי הפקידים הנוספים במסמותרות. אני חושב שחברה הכנסת בן־אליעזר זוכר עוד מה־דיונים שהתקיימו בוועדת־הכספים, את הפרטים על הפרוץ צדורה של גביית מס־מותרות וגם את הסכום שאנו רוצים לקבל ממקור זה בתקציב, והוא גם יודע עד כמה מסתעפת העבודה, כשרוצים להקיף את כל אותם המצרכים שב־דם יש לשלם מס־מותרות — מה שאינו אומר, שמצרכים אלה הם מצרכי מותרות, לפי הנוסח המקובל. היה איפוא הכרח להרחיב את המנגנון, כדי לא לאפשר לאנשים בלתי־ישירים לא לשלם את המס.

אני רוצה לציין בסיפוק שאמנם ההכנסות ממס זה גדלו, מפני שהתייבים בתשלום מס זה לא ניתן להם לא למלא את החובה הזאת — ודבר זה הושג על־ידי תוספת העובדים.

אני מבקש איפוא מאת הכנסת לדחות את ההסתייגות לגבי מס־המותרות. וזהו השקעה טובה למדי, כפי שההשקעה של תוספת עובדים למס־הכנסה היא טובה, ונצטרך עוד להוסיף גם עליהם.

אריה בן־אליעזר (תנועת החרות):

לזה לא אתנגד.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

אני רוצה להיות פטור, ברשותו של חברה הכנסת בן־אליעזר, מלענות על הערותיו הפוליטיות לגבי הקצבה ל־100,000 ל"י למשרדה־החן. אינני יודע אם אני, בעיני חברה הכנסת בן־אליעזר, מומחה לשאלות פיננסיות, אבל

רבותי, אנחנו נצביע כמובן נגד התקציב הנוסף הזה בכללו, משום שהוא חלק בלתי־נפרד מהשיטה וה־משטר הקיימים בארץ הזאת עוד מלפני שהממשלה פוטר, ועד היום. אך רציתי להביא את ההסתייגויות שלנו לסעיפים הבאים משום שנצטרך לחזור ולעמוד עליהם שנית כשהתקציב ל־6 חדשים יובא בפני הבית.

היו"ר י. בורג:

אתרן המסתייגים, חברה הכנסת רוקח לסעיף 13 — משרד־המסחר והתעשייה.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

כנסת נכבדה. הסכום הנוסף לתקציב שנת הכספים 1950/51 הוא 3 מיליון ו־400 אלף ל"י; ואין אני נלהב מחלוקת התוספות האלה. הייתי רוצה לראות סכומים גדולים יותר למטרות סוציאליות. צר לי שעלי להסתייג מהסברותיו של יושב־ראש ועדת־הכספים, בעיקר בסעיף של התוספת הזאת.

בכל זאת מצאתי לנחוץ להביא הסתייגות בסעיף של משרד־המסחר והתעשייה. ואם ייראה הדבר מוזר, רצוני להזכיר לחברה הכנסת שלפני שנה תבעתי למחוק את כל הסעיף הזה, וכוונתי היתה שקופה וברורה. ואמנם כעבור זמן קצר נענתה הממשלה לתביעת הציונים הכ־לליים והקימה מחדש את משרד־המסחר והתעשייה. ועכ־שיו מבקשים מאתנו תכניות להחייאת המשרד הזה. חוש־בני שהחייאת המשרד תועלת רבה בה לכל הציבור, כי כיום זדלו המסחר והתעשייה להיות נחלתו של חוג אחד בלבד; כל אחד יודע לסחור.

אנו מביעים את תמהוננו על הצורה והדרך של מינוי השר העומד בראש המשרד הזה, אך התנגדותנו מכוונת בעיקר לענין אחר — לסכום שנקבע בתקציב משרד־המסחר והתעשייה. המשרד הקודם, משרד־האספקה והקי־צוב פורק לשלושה חלקים, אמנם לא שוים, ולפי זה נתחלק המנגנון. שריה־תחבורה אולי יעמידני על טעותי, ואני אקבל כל תיקון ברצון, אך כידוע לי הועברו לאגף המזון אלף איש, למסטר־ההעברו 300 איש, ו־800 איש הועברו לאגף הקיצוב. ואני חולק בכל חוקי על הסכום של 88,300 ל"י. אני יודע שהחזקת 800 עובדים פירושה הוצאה שנתית של 800 אלף ל"י. אני מקווה שהממשלה משלמת שכר הוגן לעובדיה, ואני יודע שהחזקת עובד, עם כל זכויותיו וכל מה שמגיע לו, עולה בסכום שאינו פחות מ־1,000 ל"י לשנה בממוצע; ולזה יש עוד להו־סיף נסיעות, אש־ל, שכר־דירה ועוד. אם בשנה הבאה יגיע מספר העובדים במשרד זה ל־800, פירוש הדבר הוצאה של 800 אלף לירות. זהו סכום עצום. אבל אני מערער על כך לא רק בגלל הסכום; רצוני להביע בהודמנות זאת משהו ממחשבותי ומנסינותי, לגבי מה שהאורח בישראל תובע מן המשרדים הללו. אינני מאשים את האדם, את הפרט, את הפקיד העובד במשרד, אלא אני קובל על היות דולורוה שנאלץ האורח לעבור כשהוא נזקק למשרדים אלה.

יונה כסה (מפא"י):

הם עוברים זאת גם במשרדים שלך.

ישראל רוקח (הציונים הכלליים):

אם כן — צריך להחליף אותי, אבל יש לשאול

את הדרך לכך. הרשיתי לעצמי כמה הערות הומוריסטיות במקצת, כדי להפיג את העוקץ מדבריו של חבר־הכנסת רוקח, כאילו נעשה כאן דבר גרוע מאד, שכל המסעל עשוי להיכשל בגללו.

אני רוצה עוד לומר, שאין ספק שבעירוי מכלי לכלי, בביטול משרד אחד והעברת תפקידיו לשלושה אחרים — לא בן־יום יסתדרו הענינים. אני יודע שהיו ימים ושינויות, שהענינים לא התנהלו כסדרם, כשהיו צריכים להעביר את התפקידים ממשרד־האספקה והקיצוב למשרדים אחרים. וענינים אלה, חוששני, עדיין לא הסתדרו עד היום הזה. אני מקווה שהממשלה תמצא את הדרך לעשות את התיקונים הדרושים.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

האם יש לך אמון בממשלה? הן הצבעת נגדה.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

יש לי אמון בדברים שאני אומר, והם מציאותיים יותר מן הדברים שאמרתם אתם.

אריה בן־אליעזר (תנועת החרות):

אנו אמרנו אותם הדברים שאתה אמרת בוועדה.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

הייתם צריכים לבוא לוועדה באוקטובר ונובמבר ולבקש פטורי פקידים. לא עשיתם זאת. ידעתם שיש רי־אורגניזאציה, ולרי־אורגניזאציה דרוש קצת זמן.

אני מסיים בהדגשה נוספת: אין כאן הקצבה לפעולות חדשות, אלא סיום השנה על־פי הנתונים שהיו קיימים במשך השנה, ומשום כך אין לדעתי מקום להסתייגויות, ואבקש לדחות אותן.

שר־האוצר א. קפלן:

כנסת נכבדה. יושב־ראש ועדת־הכספים יכול היה בכמה סעיפים לומר שאין הוא מכיר את הפרטים. אני אינני יכול לומר זאת, וברצוני להסביר דברים אחדים.

ברצוני להתחיל בשאלת הפקידים, וביחוד בנוגע לסעיף המדבר במסמכותות. חברי האופוזיציה ציטטו כאן מתוך דין־וחשבון של מבקר־המדינה, אבל מבקר־המדינה, בדיון־וחשבון שלו, מציע להגדיל את מספר העובדים במחלקה זו. אני חוזר על מה שאמרתי: ועדת־הכספים ביקשה ממבקר־המדינה שיגיש לה דין־וחשבון בשאלת המנגנון, ואני הייתי מרוצה מאד, אילו היה גם תזכיר זה מובא לפני חברי־הכנסת, כי אז היו נוכחים כי במחלקות רבות דורש המבקר את הגדלת מספר העובדים. אני אומר זאת בלי לנגוע בשאלה, אם מפעילים בכל משרד או מחלקה את העובדים באופן יעיל.

בענין ירושלים אני רוצה לומר: אף אני לא אכנס בוויכוח פוליטי עם אנשי „חרות“. הדבר לא יתן שום תוצאות. אנו מדברים בשפה אחת, אבל כנראה יש לדברים תוכן שונה. ואין אנחנו מכינים איש את שפת רעהו. יבוא הציבור וישפוט בינינו. אני מודיע שהכסף הזה הוצא לטובה, ואנו מבססים יום יום את מעמדנו בירושלים, והופכים אותה לא בלבד לבירה דה־פאקטו כי אם במידה גדלה והולכת גם לבירה דה־יורה. נציגים רבים חששו מקודם לבוא לירושלים, כעת אנו מקבלים אותם רשמית בירושלים והם פונים אלינו כאן כאל נציגי הממשלה.

זוהי אחת התוצאות של הפעולה שנעשתה בשטח זה.

בעיני אני אינני מומחה די הצורך בשאלות פוליטיות, כדי לענות על ההערות שהושמעו כאן, ואני מבקש מאת הבית לא להיות מושפעים ברגע זה מנטיית פוליטיות אלה או אחרות, כי אם להצביע על דחיית ההסתייגות של חבר־הכנסת בן־אליעזר. אני חושב שחבר־הכנסת בן־אליעזר — וכאן שוב אני אומר זאת לא כחווית־זעזע פוליטית — יסכים, שדוקא בפוליטיקה ובדיפלומאטיה משרד קיעים לפעמים כספים, שלא מיד רואים את התוצאות מהם. נדמה לי שגם אתה, מר בן־אליעזר, לא תמיד הצלחת בתפקידך מיד, ובמקרה שנכשלת חזרת עליי שוב ושוב, ומותר גם למשרד־החץ של ממשלת ישראל לסעות לפעמים, במקרה שהיתה טעות.

עכשיו יש לי הערה להסתייגות המשותפת של חברי־הכנסת רוקח ובן־אליעזר. היה לי הרושם, כאשר שמעתי אותם, שזוהי חזרה למה שיבוא מחר. מעין הקדמה או מפרעה על חשבון הדיון בתקציב לשנה החדשה. אין אני יכול להגיד בפירוש, שכל ההערות שהושמעו לגבי ריבוי פקידים או יעילות בעבודה, אין להם כל מקום. ייתכן שהיה צדק בטענות אלה פה ושם, אבל לא על זה אנו דנים היום. בהודמנות זו רוצה אני למסור לכנסת כמה מספרים על עובדי הממשלה ב־31 במארס 1950, כלומר בתחילת שנת־הכספים הנוכחית.

מלבד המורים היו אז למדינה 24,696 עובדים קבועים. למספר זה יש להוסיף 7,044 מורים ו־9,664 עובדים ארעיים במערכת הבטחון ובעוד משרדים שונים. אני מדבר על מספרים שסוכמו על־ידי מבקר־המדינה — ועליהם אני סומך. אמנם אינני יכול לומר אם המספר הזה של עובדים הוא הדרוש לנו ואם איננו גדול מדי. מנסיגתי המועט בעסקי מדינה למדתי שעולם כמנהגו נוהג, ושלטונות נוהגים להרכות בפקידים. זהו מנהג ישן נושן, שקשה לעקור אותו. נזכרתי בדבר זה דוקא בימים האחרונים. במגילת־אסתר אנו קוראים שהמלך אחשורוש היו לו אחשדרפנים, פרתמים, שרים וכל מיני פקידים.

אריה בן־אליעזר (תנועת החרות):

המלך אחשורוש, כפי שאנו יודעים, מלך טיפש היה, וחזן מזה — הרי מלך על מאה־ועשרים־ושבע מדינות. מהודו ועד כוש.

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

ואף־על־פי שהיו לו פקידים רבים, היה מעשהו הראשון לאחר ששמע בעצת משרתיו ויועציו, לקבץ נערות בתולות טובות־מראה: „ויפקד המלך פקידים בכל מדינות מלכותו“. כנראה, לכל מיבצע, גם למיבצע של קיבוץ נערות טובות־מראה — דרושים ראשית־כל פקידים.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

כיצד אתה משווה את המלך אחשורוש עם ראש־הממשלה שלנו?

דוד־צבי פנקס (יו"ר ועדת־הכספים):

יש משהו בענין זה של רצון כל השלטונות להרבות פקידים. גם המלך אחשורוש, כמו ראש־הממשלה שלנו, היה כפוף למשטר של השלטון שבו היה נתון.

עלינו לבדוק ראשית כל, אם המנגנון שלנו מתאים לדרוש וליעיל במילוי התפקידים. אך אני מודה, שבדבר זה לא קל יהיה לעשותו. אני מקווה, שהממשלה, בעזרת עצות של מומחים ליעילות ושל מבקר־המדינה, תמצא

למלא הבטחתו, שיותר אמצעים יופנו לתקציב הבטחון. אני רוצה להרגיע את חברי-הכנסת בן-אליעזר. בעוד 4 ימים נסכם את ההכנסות מחודש מארס, ואז נראה כי בהתאם לסעיף בחוק, אשר יושב-ראש הוועדה הזכירו, נעביר כמה מיליונים לירות — אינני יודע אם זה יהיה 2 מיליון לירות או יותר — מההכנסות הרגילות להגדלת השתתפותנו בתקציב הבטחון.

היו"ר י. בורג :

אני מעמיד למנין קודם כל את ההסתייגויות.

ה צ ב ע ה

התיקון של חברי-הכנסת א. בן-אליעזר לסעיף 05 לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת א. בן-אליעזר לסעיף 09 לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת י. רוקח וא. בן-אליעזר לסעיף 13 לא נתקבל.

היו"ר י. בורג :

אני מעמיד למנין את חוק התקציב הנוסף לשנת 1950/51.

ה צ ב ע ה

חוק התקציב (מס' 2) לשנת 1950/51,

תשי"א — 1951 בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר י. בורג :

הכנסת תחדש ישיבתה מחר בשעה 108.30; הישיבה תימשך לפי הצורך, עד תום ההצבעות על התקציב החדש.

ברצוני להעיר הערה שלישית, בקשר עם משרד-המסחר והתעשייה ומספר העובדים בו. נעשה בשטח זה עוול למשרד זה. ההולך ומתארגן, מעניין מאוד, שאותם האנשים שדרשו את הרחבת פעולתו של משרד-המסחר והתעשייה, תוקפים אותו כעת. נגיד גלויות: זה נעשה בעקבות התעמולה המתנהלת על-ידי קבלנים פרטיים, כאילו משרד זה אשם שאין נותנים להם חמרי בנין.

אריה בן-אליעזר (תנועת החרות) :

מהיכן לקחת הסבר זה ?

שר-האוצר א. קפלן :

את ההסבר הזה שמעתי מאנשים המייצגים את הסי-עות שדיברו כך.

ועתה ברצוני לומר את הערתי האחרונה. מדברים על כך שזהו תקציב דה-פאקטו. בסעיפים אחדים אולי זה נכון, אבל זהו הנוהג בכל העולם. לגבי רוב הסעיפים, הרי ועדתי-הכספים בכל אופן לא יכלה לומר שזהו תקציב דה-פאקטו, כי חברי ועדתי-הכספים דנו בתוספות האלה ואישרו אותן בשעתו. כעת באים וטוענים, כי אין מה לעשות, כיון שהממשלה כבר הוציאה את הכסף, ואומרים : מניין נקח את הכסף בחזרה ? אולם לפני שהוצאנו את הכסף, הבאנו כמה ענינים לפני ועדתי-הכספים, והיא היתה צריכה לכל הפחות לומר, שייפתה את כוחו של שר-האוצר להוציא כספים אלה. מעניין כי על-ידי כמה מחברי ועדתי-הכספים נעשה נסיון להגדיל את התקציב הנוסף, ולמרות שעמדנו לפני גמר השנה נמצאו חברים שדרשו סכומים נוספים על חשבון השנה הקודמת, אך הרוב בוועדה לא קיבל זאת, כי הרוב בוועדה רצה